

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠIAURĖS
LIETUVOS
KOLEGIJA

NORTHERN
LITHUANIA
COLLEGE

JAUNIMO NUOSTATOS IR POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ BEI ANTI-KORUPCINIS POTENCIALAS

AKMENĖS RAJONO JAUNIMO ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI

Tyrimas atliktas įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą „Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas“, projekto Nr.10.1.2-ESFA-K-917-02-0017

2018-07-31, Šiauliai

JAUNIMO NUOSTATOS IR POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ BEI ANTIKORUPCINIS POTENCIALAS.

AKMENĖS RAJONO JAUNIMO ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI

*Tyrimas atliktas įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą
„Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas projekto Nr.10.1.2-
ESFA-K-917-02-0017*

Tyrimą atliko:

lekt. dokt. Rita Toleikienė (tyrimo grupės vadovė);
lekt. Sigitas Balčiūnas (tyrėjas);
Agnė Sauliūtė (tyrėja, savanorė).

Tyrėjai dėkoja visiems Akmenės rajono jaunimo atstovams, užpildžiusiems anketą, Akmenės rajono savivaldybės atstovams, mokyklų vadovams, mokytojams, padėjusiems administruoti apklausą įtemptu mokslo metų pabaigos metu, taip pat projekto „Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas“ (Nr.10.1.2-ESFA-K-917-02-0017) administratorių komandai už dalykišką ir nuoširdų bendravimą su tyrėjų grupe.

TURINYS

TURINYS	3
ĮVADAS	4
1. TYRIMO INSTRUMENTO TEORINIS PAGRINDIMAS	6
2. TYRIMO METODIKOS PAGRINDIMAS	11
3. TYRIMO „JAUNIMO NUOSTATOS IR POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ BEI ANTIKORUPCINIS POTENCIALAS“ REZULTATAI	13
3.1 Tyrimo imties charakteristika.....	13
3.2. Jaunimo nuostatos ir požiūris į korupciją.....	13
3.3. Jaunimo korupcinė patirtis.....	18
3.4. Jaunimo antikorupcinis potencialas	20
3.5. Jaunimo antikorupcinio švietimo patirtys ir vertinimas.....	25
TYRIMO APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS	28
NAUDOTA LITERATŪRA	29
PRIEDAI	32
1 priedas	33
2 priedas.....	38

IVADAS

Korupcija – destruktyvi ir kompleksinė praktika (Hoffman, Patel, 2017), pasižyminti įvairaus pobūdžio ekonominiais, politiniais, administraciniais, socialiniais ir kultūriniais veiksniais. Ji veikia asmenis, grupes, organizacijas ir institucijas, kuriomis remiasi pilietinė visuomenė, valstybė, viešasis ir privatus sektoriai.

Tyrimo aktualumas. Korupcija laikoma viena iš didžiausių problemų, kurios pasekmės, tokios kaip grėsmė teisei valstybei, demokratijai, žmogaus teisėms, tinkamo valdymo, sąžiningumo ir socialinio teisingumo silpninimas, konkurencijos iškreipimas ir ekonominės plėtros stabdymas (Navot, Cohen, 2015), kelia susirūpinimą tiek valstybiniu, tiek ir tarptautiniu mastu. Korupcijos reiškinys yra pavojingas, kadangi jis demoralizuoja valdžios institucijas, silpnina politikos formavimo ir įgyvendinimo, viešųjų paslaugų teikimo procesus, kelia fiskalinį stresą (Graycar, 2015, p. 87), bet svarbiausia – visa tai kenkia pasitikėjimui ir neatitinka teisėtų bendruomenės lūkesčių. Jeigu trūksta pasitikėjimo politikos formuotojais ir įgyvendintojais, visuomeninėmis institucijomis (politikais, valstybės tarnautojais, policija, kariuomene, teismais, gydytojais, mokytojais, pardavėjais, tiekėjais, bankais, makleriais, žurnalistais, ir pan.), vadinasi, tokia visuomenė niekuomet nebus laisva (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 77).

„Vienas iš esminių veiksnių, siekiant užkirsti kelią korupcijai, yra naujo visuomenės požiūrio formavimas ir pagarbos sąžiningai bei skaidriai bendruomenei diegimas“ (Vaisvalavičiūtė 2007, p., 75). Individai, būdami visuomenės nariais (piliečiais) ir siekdami visuomenės skaidrumo, privalo užkirsti kelią korupcijos apraiškoms. Tačiau tai – sudėtingas ir kompleksinis reiškinys, reikalaujantis individualaus elgesio ir sprendimų pagrindimo morale ir vertybėmis. Vertybės – tiek moralinė kategorija, tiek ir asmens emocinė būseną, stabilūs įsitikinimai, skatinantys individualiai ar socialiai priimtina elgesį ar elgseną (Vveinhardt, Gulbovaitė, 2012; Thomas, 2013). Tyrimais nustatyta, kad visuomenėje labai vertinamas sąžiningumas, o šios vertybės neatitinkantis elgesys kelia individui emocinį stresą ir moralinį nepasitenkinimą, todėl žmonės yra linkę elgtis nesąžiningai, kad gautų naudos, tik tiek, kiek tai jiems leidžia matyti save kaip vis dar sąžiningą asmenį (Mazar, Amir, Ariely, 2008). Suvokiant šią psichologinę prieigą ir siekiant kurti skaidrią visuomenę, siekiama stiprinti visuomenės narių (piliečių) sąmoningumą.

Teigiama, kad korupcija – tai iššūkis, kurį būtina aktyviai spręsti per kartų kaitą (Transparency International Fiji, 2013). Daug jaunų žmonių turi noro ir gebėjimų keisti pasaulį ir turi potencialo sustiprinti antikorpucines pastangas (Cimbro, 2017). Todėl **jaunimas laikomas tiksline grupe, galinčia ir gebančia tapti atspirtimi kovai su nesąžiningu elgesiu, korupcijos atvejais**. Vis dėl to, tam reikalinga, kad jaunimas būtų pasirengęs identifikuoti nesąžingumo apraiškas ir pranešti apie jas atitinkamoms institucijoms. Tam būtinas, visų pirma, paties jaunimo vertybinis pagrindas, taip pat tinkamas korupcijos suvokimas ir netolerancija korupcijos atžvilgiu.

Transparency International Lietuvos skyriaus (2011) atliktame Lietuvos jaunimo sąžiningumo tyrime nustatyta, kad jaunimas paprastai suvokia, jog įsivelia į korupcinius santykius tik tada, kai „ima arba duoda kyšį“, o ir tyrimo rezultatai dėl jaunimo netolerancijos korupcijos atžvilgiu nedžiugino: jaunimas laikė pateisinama susitarimo „paslauga už paslaugą“ vykdymą (net 81 proc.), pasinaudojimą pažintimis lengviau sprendžiant problemas (69 proc.), įsidarbinant (68 proc.), pasinaudojimą savo darbine padėtimi savo naudai (68 proc.), tiesos nesakymą ar melą siekiant apsaugoti (65 proc.), dovanų kaip atlygio paėmimą (48 proc.). Todėl Lietuvoje jaunimo antikorpucinio potencialo problema išlieka aktuali.

Noras kurti ir palaikyti skaidrumą neįmanomas be visuomenės sąmoningumo, kurį galima pasiekti per antikorpucinę veiklą ir antikorpucinį švietimą, jo programas apimančias valstybės valdymo ir savivaldos institucijas, formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigas, nevyriausybinės organizacijos ir šeimos institucijas, nukreiptas į jaunimo korupcijos suvokimo didinimą, nepakantumo korupcijai

ugdymą. Tačiau tam, reikia žinių, kaip jaunimas konkrečiame regione suvokia korupciją, kaip stiprinti antikorupcinį potencialą.

Tyrimo tikslas – atskleisti Akmenės rajono jaunimo (16-19 m.) korupcijos suvokimą ir požiūrį, identifikuoti antikorupcinio potencialo stiprinimo galimybes. Šis tyrimas yra kompleksinio tyrimo, „Jaunimo nuostatos ir požiūris į korupciją bei antikorupcinis potencialas“ atliekamo įgyvendinant ES struktūrinių fondų projektą „Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas“ (Nr.10.1.2-ESFA-K-917-02-0017) Šiaulių apskrityje dalis.

Tyrimo uždaviniai.

- 1) nustatyti Akmenės rajono jaunimo korupcinę patirtį, žinias, nuostatas, požiūrį į korupciją ir jos paplitimą;
- 2) įvertinti antikorupcinį šios amžiaus grupės potencialą bei atskleisti pilietinių korupcijos prevencijos iniciatyvų patirtis;
- 3) numatyti antikorupcinės veiklos organizavimo galimybes.

Tyrimo metodai. Akmenės rajono jaunimo nuostatos ir požiūris į korupciją bei antikorupcinis potencialas atskleistas renkant duomenis anketinio tyrimo metodu. Tyrimo rezultatai susisteminti pasitelkiant aprašomosios statistikos metodus, panaudota programinė IBM SPSS 23 įranga.

Tyrimo Akmenės rajono jaunimo imtis (16-19 m.) yra išskirta iš bendros tyrimo Šiaulių apskrityje imties. Iš viso apklausoje šioje savivaldybėje dalyvavo 144 respondentai. Tyrimo ataskaitoje pateikiama informacija apie Akmenės rajone gyvenančio jaunimo nuostatas ir požiūrį į korupciją, jaunimo korupcinę patirtį, jaunimo antikorupcinį potencialą, jaunimo antikorupcinio švietimo patirtis ir nuostatas.

1. TYRIMO INSTRUMENTO TEORINIS PAGRINDIMAS

Tyrimas grindžiamas šiuolaikinės korupcijos sampratos kontekste identifikuojant individo nuostatų korupcijos atžvilgiu ir korupcijos suvokimo ypatumus, atskleidžiant jaunimo vaidmenį kovoje su korupcija ir antikorupcinio švietimo svarbą.

Korupcijos samprata ir bruožai. Korupcijos reiškinyms nagrinėtas įvairių autorių ir pateikiami įvairūs požiūriai į jos apibrėžtį. Tradiciškai korupcija apibrėžiama kaip nusikalstama veika pagal baudžiamąją teisę, kuria kriminalizuojamas individualus elgesys (Marquette ir kt. 2012). Korupcija aiškinama ir kaip praktika, nukrypstanti nuo viešųjų prekių ir paslaugų paskirstymo etikos universalumo normos ir duodanti nepagrįstą naudą asmenims ir/ar jų grupėms (Mungiu-Pippidi, 2016, p. 364). Dažniausiai korupcija siejama su viešosios galios (dominavimo, valdžios, išteklių) panaudojimu siekiant asmeninės naudos (Navot, Cohen, 2015; Rendtorff, 2010; Palidaukaitė, 2005; Lankauskas, Nikartas, 2017, p. 96).

Pastebimos trys korupcijos sąvokos kitimo tendencijos:

- 1) „nuo asmeninės naudos akcentavimo pereinama grupinės, organizacinės naudos suvokimo (įskaitant partinius, verslo partnerių interesus) link;
- 2) dėmesys vien tik nuo valstybinio sektoriaus pasislenka privataus sektoriaus (siaura/plati sąvoka) link;
- 3) suvokiamas kintantis pačios problemos kontekstas (lokalį/globali problema)“ (Palidaukaitė, 2005, p. 26).

Korupcijos apraiškos įgauna įvairias formas: kyšio davimas, kyšio ėmimas, turto prievartavimas, pasisavinimas, atėmimas, protekcija, nepotizmas, klientalizmas, favoritizmas, interesų konflikto kūrimas ir palaikymas, piktnaudžiavimas diskrecija, vidine ir konfidencialia informacija, fondais, valdžia, piktnaudžiavimas telekomunikacijomis ir paštu, oficialiais antspaudais, raštinės reikmenimis, būstu, papildomu uždarbiu informacijos įrašų falsifikavimas, valstybinės reikšmės paslapties išdavimas, neteisėtos užsienio transakcijos, kontrabanda, kleptokratija, visuomeninių fondų privatizacija, vagystės, klastojimas, išėikvojimas, sąskaitų išpūtimas, bauginimas, kankinimai, nepelnyti atsiprašymai ir atleidimai, apgavystė ir melas, blogas reprezentavimas, apgaulinėjimas ir suktybės, šantažas, teisybės iškraipymas, nusikalstamas elgesys, falsifikuotas liudijimas, neteisėtas areštas, melagingas apkaltinimas, pareigų neatlikimas, parazitavimas, dezertyravimas, neteisėtos rinkliavos, rinkimų klastojimas, balsų pirkimas, rinkimų machinacijos, machinacijos reguliariais pirkimais ir aprūpinimais, kontraktais ir paskolomis, mokesčių vengimas ir stambios spekuliacijos, įtakos ar paslaugų pirkimas, interesų konfliktas, valstybinių vietų, nuosavybės, licencijų pardavimas, netinkamų dovanų, honoraro, pasilinksminimų, iškylų priėmimas, ryšiai su organizuotu nusikalstamumu, juodosios rinkos operacijos, pridengimai, neteisėtas sekimas ir pan. (Graycar, 2015, p. 90; Palidaukaitė, 2005, p. 28-29). Esminėmis korupcijos kategorijomis įvardijama: kyšininkavimas; grobstymas; palengvinimo mokestis; sukčiavimas; šamokslas; prievartavimas; piktnaudžiavimas; patronavimas, klientelizmas, nepotizmas (Menocal ir kt., 2015, p. 12; Graycar, 2015, p. 90).

Teigiama, kad korupcija nėra įgimta elgesio forma – ji yra dinamiškų daugelio veikėjų santykių rezultatas, atsirandantis dėl socialinių ir politinių sistemų, stipriųjų ir silpnųjų pusių sąveikos. Ji apibūdinama kaip kontraversiška, nelegali ir neetiška, kadangi nepaiso teisės aktų ir prieštarauja teisingumo koncepcijai (Rendtorff, 2010, p. 125). Be to, teigiama, kad jos prigimtis slypi ne tik individualiose klaidose, bet ir struktūrinėse aplinkybėse, sisteminėse problemose (Navot, 2014, p. 367).

Taigi, moderni **korupcijos samprata** apima naudojimąsi turima galia (valdžia, padėtimi, pažintimis, ištekliais ir pan.) siekiant naudos sau ar tikslinei grupei ne tik valstybiniame, bet ir privačiame (verslas), nevyriausybiname (NVO) bei viešajame sektoriuje (medikų, pedagogų ir kt. profesijų

atstovų veikla) šalies (regiono, vietos ar darbo vietos) mastu (Palidauskaitė, 2005, p. 27; Graycar, 2015, p. 90).

Kish-Gephart, Harrison ir Treviño (2010) neetišką elgesį apibūdina kaip elgseną, kuri pažeidžia plačiai priimtas socialines normas, reguliuojančias tarpasmeninius santykius socialinėje aplinkoje, todėl jis laikomas antisocialiu, griaunančiu pačią socialinę sistemą ar santykius su ja. Korumpuotas (neetiškas) elgesys pasižymi trimis bruožais: pirmiausiai, juo siekiama asmeninės ar grupinės naudos; antra ši veikla (mainai, kuriuose dalyvauja dvi suinteresuotosios šalys, tikėdamosi naudos) yra slepiama; trečia, toks elgesys nėra pavienis atvejis ir turi ilgalaikę tendenciją (Palidauskaitė, 2005, p. 27). Todėl galima teigti, jog (ne)etiškas elgesys yra individo (ne)tinkamų nuostatų korupcijos atžvilgiu atspindys.

Individo nuostatų korupcijos atžvilgiu svarba. Individo elgesio geriausias indikatorius yra jo asmeninių vertybių rinkinys. Būtent vertybių suvokimas padeda suprasti asmenų individualų ir socialinį elgesį. Individo lygmenyje tam tikros konkrečios vertybės gali būti suvokiamos kaip asmens savivaizdžio dalis, todėl jos gali sąlygoti asmens nuostatas, normas ar pasirinkimus bei elgesį (Vveinhardt, Gulbovaitė, 2012, p. 214-215). Modernioje visuomenėje vyrauja materializmas (materialios vertybės), kai asmuo vertinamas pagal jo turtinį statusą (atlyginimą, valdomą, turimą turtą). Tyrimais nustatyta, kad būtent materialios vertybės dažnai konfliktuoja su šeimos ar religijos vertybėmis, kas kuria individui psichologinę įtampą, susijusią su sumažėjusiu asmens gerovės pojūčiu (Burroughs, Rindfleisch, 2002, p. 348). Etiško asmens vertybių sąrašė galima identifikuoti tokias vertybes kaip nuoseklumas, sąžiningumas, atsakingumas, teisingumas, patikimumas, įsipareigojimas, pagarba, principų ir veiksmų suderinamumas (Sihombing, 2018, p. 1-3). Tokios vertybės, kaip išmintingumas, sąžiningumas, darbštumas, ištikimybė, aukojimasis, santarvė, bendradarbiavimas ir kt. – bendros visuomenėje savybės, kurių tikimasi iš bendruomenės narių (Vveinhardt, Gulbovaitė, 2012, p. 215). Teigiama, kad jeigu dauguma visuomenės narių internalizuotų tokias vertybes, pakeistų preferencijas, korupcija kaip reiškinys sunyktų (Acus, 2012, p. 152). „Bet praktikoje vertybių raiška dažniausiai priklauso nuo aplinkybių“ (Vveinhardt, Gulbovaitė, 2012, p. 215).

Taigi, ir korupcijos mažinimas – sudėtingas ir daug pastangų reikalaujantis procesas, kadangi tai – ne vienpusis (individualus) fenomenas, bet – dvigubo (daugialypio) ryšio (kolektyvinės veiklos) rezultatas (Rendtorff, 2010, p. 128). Atsakomybė už korupciją tenka visiems jos dalyviams: tiek ją inicijuojantiems (pavyzdžiui, duodantiems kyši), tiek ją priimantiems (pavyzdžiui, priimantiems kyši), tiek ir ją palaikantiems (pavyzdžiui, pastebintiems, tačiau nesiimantiems jokių veiksmų). Kolektyvinis korupcijos veiksmų aspektas išsiskiria tuo, kad visi dalyviai iš esmės yra naudos siekėjai, o būdas kaip jie maksimizuos savo interesus labai priklauso nuo kitų asmenų elgesio lūkesčių (Menocal, 2015, p. 16). Pastebima, kad jeigu asmuo pajunta, jog jo aplinkoje kiti elgiasi neteisingai, arba su juo buvo neteisingai (nesąžiningai) pasielgta vienoje aplinkoje, jis bus labiau pasirengęs neteisingai (neetiškai, nesąžiningai) elgtis kitoje nesusijusioje situacijoje, todėl tik panaudojus moralės priminimo instrumentus galima sumažinti jo polinkį į nesąžiningumą (Houser ir kt., 2015). Tačiau tuo pačiu pastebima, kad moralės principų suabsoliutinimas yra daugiau „teoriniai samprotavimai nei elgesio gairės, kuriomis būtų įmanoma vadovautis dėl daugelio situacinių ir institucinių spaudimo formų“ (Palidauskaitė, 2005, p. 29-30).

Individo nuostatos korupcijos atžvilgiu atsiskleidžia per jo gebėjimą identifikuoti korupcijos apraiškas. Asmuo ne tik turi pasižymėti atitinkamu korupcijos suvokimo lygiu, bet ir netoleruoti korupcijos apraiškų.

Korupcijos suvokimo ir nepakantumo korupcijai samprata. *Korupcijos suvokimas* leidžia individui atpažinti korupcijos apraiškas, o *nepakantumas* (netolerancija) jai – informuoti atitinkamas institucijas arba imtis kitų teisėtų veiksmų tam sustabdyti.

Korupcijos suvokimo apklausos leidžia identifikuoti tiriamųjų požiūrį į korupciją, nustatyti jų subjektyvaus ir objektyvaus pakantumo (tolerancijos) korupcijai lygį, taip identifikuojant tikrąjį korupcijos apraiškų mastą visuomenėje (Gong, Wang, 2012). Pasaulio ekonomikos forumo

apklausose, anot Abramo (2007, p. 4) įtraukiami klausimai apie korupciją, tačiau pasigendama klausimų, kuriais būtų galima įvertinti korupcijos suvokimą, būtiną įvertinti tikrą korupcijos lygį šalyse. Todėl *Transparency International*, kovojanti su korupcija jau daugiau kaip 20 metų, parengė šiuo metu gerai žinomas iniciatyvas, tokias kaip Korupcijos suvokimo indeksas, Pasaulinis korupcijos barometras, Nacionalinės integralumo studijos ir kt., prisidedančias prie korupcijos suvokimo identifikavimo (Kimeu, 2014).

Lietuvoje korupcijos suvokimo apklausos taip pat yra vykdomos: Europos komisijos „Eurobarometro“ tyrimai, *Transparency International* Lietuvos skyriaus tyrimai ir kt. Remiantis Europos komisijos 2017 metų „Eurobarometro“ tyrimo duomenimis (Stiprėja Lietuvos..., 2017), tik 8 proc. Lietuvos gyventojų nurodė, kad jiems teko matyti arba patirti korupcinių atvejų (17 procentinių punktų mažiau negu 2013 metais (25 proc.), kas yra didžiausias teigiamas pokytis tarp visų ES valstybių. Be to, išaugo nepakantumas korupcijai – 52 proc. šalies gyventojų nurodė, kad jiems nepriimtina, siekiant gauti viešąją paslaugą, atsilyginti dovana, pinigais ar suteikti mainais paslaugą (2013 m. korupcijos netoleravo tik trečdalis šalies gyventojų). Taigi, tai rodo didėjančią Lietuvos visuomenės korupcijos suvokimo lygį. Tačiau siekiant skaidrios visuomenės labai svarbu, kad gerėtų ne tik visos visuomenės rodikliai, bet ypač augtų jaunimo, kaip tikslinės grupės, korupcijos suvokimas ir nepakantumas jai.

Jaunimo vaidmuo kovoje su korupcija. Kaip naujoji politikų, verslininkų, pilietinės visuomenės veikėjų karta, jaunimas vaidina svarbų vaidmenį diegiant naują integralumo (sąžiningumo) kultūrą visuose visuomenės lygiuose, todėl turėtų būti kuriamos specialios strategijos, kaip stiprinti jų gebėjimus efektyviai nustatyti, preventuoti ir kovoti su korupcija (Cimbros, 2017). Jeigu jaunimas tinkamai socializuojamas etikos ir antikoruacijos srityse, jis tampa stipria skirtingų sektorių pokyčių jėga (Kimeu, 2014, p. 235).

Prieš imantis veiksmų, būtina suvokti keletą esminių prielaidų: ne visi korupcijos atvejai yra vienodi, todėl reikalingi skirtingi atsakai, atsižvelgiant į kontekstą; antikoruacinės priemonės veikia efektyviausiai, kai jas palaiko kiti aplinkos veiksniai arba kai jos yra integruotos į platesnę institucinę reformą; tinkama aplinka, socialinės atskaitomybės mechanizmai ir organizuota pilietinė visuomenė – svarbiausios kovos su korupcija prielaidos (Menocal ir kt., 2015, p. 7). 2013 m. *Transparency International* identifikavo esmines jaunimo kovos su korupcija galimybes: jaunimo sąžiningumo stovyklas, bendradarbiavimą su mokyklomis ir universitetais, integralumo klubus ir jaunimo judėjimus, informuotumo didinimą per menus ir sportą, konkursus ir mokymus, programavimo renginius ir naujas technologijas (Cimbros, 2017). 2014 m. jie sukūrė naudingą antikoruacijos įrankių rinkinį ir pateikė 15 idėjų aktyviam jaunimui, kaip planus paversti veiksmais šiose srityse: viešųjų išteklių saugojimas (pinigų sekimas, atsargų skaičiavimas, piliečių ataskaitų kortelės, techniniai sprendimai); kūrybiškos antikoruacinės veiklos (komiksai ir animaciniai filmai, teatras, stalo žaidimai, sportas); bendruomenių mobilizavimas (jaunimo grupės, sąžiningumo stovyklos, „nuliniai“ kyšiai, protestai, peticijos); rinkimų stebėseną (rinkimų įsipareigojimai, minios resursai) (Goudie, Burnett, Thayenthal, 2014). Taip pat įvairiose šalyse atliekami jaunimo sąžiningumo (integralumo) tyrimai, kurių duomenys naudojami kuriant skaidrumo, atskaitingumo, sąžiningumo ir žmonių prieš korupciją mobilizavimo kultūros strategijas (*Transparency International Fiji*, 2013, p. 5). Tyrimais nustatyta, kad tik įvairiomis pilietinėmis iniciatyvomis (ypač jaunimo, kai bendruomenė pasijunta įtraukta ir reikšminga įvykių dalimi) papildytos strategijos veikia efektyviai (Hanna ir kt., 2011). Tam būtina empiriškai nustatyti socialinį ir kultūrinį korupcijos reiškinių kontekstą.

Transparency International Lietuvos skyrius (2011) atliko Lietuvos jaunimo sąžiningumo tyrimą. Tyrimo metu nustatyta, kad vertybių skalėje svarbiausiomis laikomos: darni šeima (99 proc.), sąžiningumas (97 proc.), aukštasis išsilavinimas (91 proc.), bet kartu svarbios ir kitos vertybės (dažnai priskiriamos prie materialių) – karjera (87 proc.), turtas (87 proc.), visuotinis pripažinimas (61 proc.). Net 94 proc. apklaustųjų kada nors teko nesakyti tiesos arba meluoti siekiant apsaugoti kitus nuo neigiamų pasekmių, 79 proc. nesakyti tiesos arba meluoti siekiant asmeninės naudos, 76 proc. vykdyti susitarimą „paslauga už paslaugą“, 57 proc. priimti dovaną kaip atlygį, 56 proc.

pasinaudoti pažintimis tam, kad išspręstų savo problemas, gautų lengvatas ir 50 proc. pasinaudoti darbine padėtimi tam, kad padėtų pažįstamiems, artimiesiems. Nustatyta ir tai, kad pastebdami nesąžiningą elgesį jaunimas duoda pastabas (55 proc.), stengiasi sugėdinti (20 proc.) arba nesiima jokių veiksmų (16 proc., iš kurių 27 proc. mano, kad tai – ne jų reikalas, 27 proc. bijo neigiamų pasekmių (atstūmimo, pasmerkimo ir pan.), 15 proc. mano, kad tai – nenaudinga, ir tik 11 proc. nežino, kaip tai padaryti). Paklausti, kas, jų manymu, padėtų užkirti jaunimo nesąžiningam elgesiui, teigė, kad tai susiję su auklėjimu (94 proc.), švietimu (90 proc.), sąžiningo elgesio pavyzdžiais (89 proc.), antikorupcinėmis priemonėmis (82 proc.) ir griežtomis bausmėmis (58 proc.). Tyrimas taip pat parodė, kad jaunimo korupcijos suvokimas nėra aukšto lygio – jie ją suvokia tik kaip kyšininkavimo atvejus. Be to, tiriamieji neigiamai vertinamo elgesio priežastis siejo su aplinkos veiksniais, t.y. vyravo požiūris, kad dėl nesąžiningo jaunimo elgesio „kalta aplinka“, „kalti suaugusieji“, t.y. kalta pati socialinė sistema. Šio tyrimo duomenys parodė, kad Lietuvoje būtina stiprinti antikorupcines veiklas, didinti jaunimo korupcijos suvokimą ir netoleranciją korupcijai.

Antikorupcinei veiklai būtinos ne tik iniciatyvinių grupių (organizacijų) pastangos ir atitinkamų institucijų prisidėjimas, bet ir politikos formuotojų, jos įgyvendintojų ir visuomenės informavimo priemonių (žiniasklaidos) palaikymas. Žiniasklaida – galinga visuomenės narių (ypač jaunimo) nuostatų ir požiūrio formavimo priemonė. Tačiau mokslininkai pastebi, kad Lietuvoje žiniasklaida, užuot skatinusi visuomenę kovoti su korupcijos reiškiniu ir demonstravusi siektinus ir sektinus pilietiškos žurnalistikos pavyzdžius, sukelia korupcijos totalinio paplitimo ir nenugalimumo išpūdį, sustiprina bejėgiškumo jausmą, socialinį pasyvumą, skepticizmą, nepadeda formuoti visuomenės aktyvios pozicijos ir pasirengti priešintis korupcijai, imtis aktyvių priemonių, bet nuolatos formuoja neigiamą įvaizdį apie politikus, valstybės tarnautojus ir kitus visuomenius veikėjus (net jeigu jų kaltė neįrodyta), taip pat formuoja teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijų bejėgiškumo ir neefektyvumo įvaizdį, kas lemia visuomenės nepasitikėjimą valdžios institucijomis (Palidaukaitė, 2005, p. 25; Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 81-82). Taigi, Lietuvos visuomenės informavimo kontekstas nėra palankus antikorupcinei veiklai, todėl būtina ieškoti kitų nepakantumo korupcijai nuostatų diegimo priemonių, ir čia svarbų vaidmenį atlieka antikorupcinis švietimas.

Antikorupcinis švietimas. Tradiciškai kova su korupcija remiasi „trimis banginiais“: teisiniu persekiojimu, korupcijos prevencija ir antikorupciniu švietimu (Palidaukaitė, 2005, p. 33). Manoma, kad antikorupcinį švietimą reiktų pradėti įgyvendinti jau nuo žemiausios švietimo sistemos pakopos (ikimokyklinio ugdymo) ir stiprinti, įtraukiant kovos su korupcija klausimus į mokymosi visą gyvenimą švietimo programas (Cimbros, 2017). Tipiškai pats sunkiausias uždavinys – transformuoti žinias į naują požiūrį, ir vėliau – į naują elgesį ar praktiką (Kearns, 2015), todėl čia labai svarbus vaidmuo tenka tikslinės grupės – vaikų ir jaunimo (kaip lanksčiausios ir imliausios pokyčiams grupės) antikorupciniam švietimui.

Jaunimo antikorupcinis švietimas gali būti sustiprintas įvairiomis formomis: įtraukiant integralumo (sąžiningumo) studijas į mokymosi programas (nuo pradinės mokyklos iki universiteto), kuriose būtų nagrinėjami asmeninių vertybių, etiško elgesio ir žmogaus teisių aspektai; sukuriant kovos su sukčiavimu mokyklose ir universitetuose strategiją; sutariant bendruomenėse dėl viešojo ir profesinio gyvenimo etikos principų, kurie užtikrintų skaidrų ir kokybišką išsilavinimą; įtraukiant jaunus aktyvius asmenis į kovos su korupcija ir neetišku elgesiu strategijų kūrimą švietimo sistemoje, sukuriant etikos taisykles ir kodeksus mokyklose ir universitetuose, taikant integralumo (sąžiningumo) indeksus švietimo institucijoms taip paskatinant jas būti labiau skaidriomis biudžetų formavimo, personalo valdymo, viešųjų pirkimų, egzaminų vykdymo ir kt. srityse; bendradarbiaujant su antikorupcinėmis institucijomis ir NVO ir sukuriant antikorupcinę medžiagą, skirtą mokytojams ir mokiniam, dėstytojams ir studentams (Cimbros, 2017). Taigi, antikorupcinių strategijų arba programų kūrimas ir įgyvendinimas mokymosi įstaigose, kaip prioritetas užtikrinant antikorupcinio švietimo efektyvumą. Skatinama kurti jaunimo tinklus, kuriuose taip pat būtų galima dalintis informacija, kurti planus ir imtis realių veiksmų kovai su korupcija. Taip pat būtina viešinti tyrimų rezultatus, gerą patirtį, juos pristatyti jaunimo organizacijoms, mokyklų, universitetų bendruomenėms.

Lietuvoje pirmieji bandymai ugdyti jaunimo antikorpucines nuostatas buvo pradėti dar 2002 m. Per keletą metų buvo parengta bei įgyvendinta nemažai projektų, kurių metu vyko mokymai, buvo kuriamos priemonės, modeliai: *Švietimas prieš korupciją* (2002–2003), *Jaunimas prieš korupciją* (2002–2003); *Korupcijos prevencija šviečiant, informuojant ir sąmoninant visuomenę* (2002–2004); *Skaidrumo ir atskaitomybės didinimas viešajame administravime* (2004); *Antikorpucinių švietimo programų tobulinimas ir sklaida* (2004); tarptautinis projektas „*Švietimas prieš korupciją*“ (2005–2007); tarptautinis projektas „*Jaunimas už skaidrumą*“ (2006) (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 79). Pastaraisiais metais Transparency International Lietuvos skyrius taip pat įgyvendina įvairias tęstines iniciatyvas, projektus.

Kitame skyriuje pristatomas Šiaulių regiono jaunimo nuostatų ir požiūrio į korupciją bei antikorpucinio potencialo empirinio tyrimo metodikos pagrindimas, kuriuo vadovaujantis atliktas tyrimas ir Akmenės rajone.

2. TYRIMO METODIKOS PAGRINDIMAS

Šiame skyriuje pristatome Šiaulių regiono jaunimo nuostatų ir požiūrio į korupciją bei antikorupecinio potencialo anketinio tyrimo metodiką, kuria vadovaujantis atliktas tyrimas ir Akmenės rajone.

Tyrimo tikslas – nustatyti Šiaulių apskrities jaunimo korupcinę patirtį, žinias, nuostatas, požiūrį į korupciją ir jos paplitimą, įvertinti antikorupecinį šios amžiaus grupės potencialą bei atskleisti pilietinių korupcijos prevencijos iniciatyvų patirtis, numatant antikorupecinės veiklos organizavimo galimybes.

Tyrimo paskirtis. Tyrimo rezultatai, aprašantys Šiaulių apskrities jaunimo korupcijos suvokimo ypatumus bei antikorupecines nuostatas ir korupcinę elgseną sąlygojančius veiksnius, bus panaudoti įvertinant projekte „Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas“ numatomų korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo sąlygas ir galimybes, tikslingai parengiant neformalaus antikorupecinio švietimo programą bei tikslinant kitų projekto renginių ir iniciatyvų turinį. Tyrimo metu atskleistos tikslinės grupės, vertybinės nuostatos, pasireiškiančios pakantumu ar nepakantumu korupcijai, apsprendžia jaunimo antikorupecinį potencialą. Žinios apie antikorupecinį potencialą yra svarbios antikorupecinio švietimo programos temų pasirinkimui, situacijų ir užduočių modeliavimui, siekiant didinti jaunų žmonių informuotumą apie korupcijos reiškinį ir kovą su juo, stiprinti nepakantumo korupcijai nuostatas. Tyrimo metu atskleisti tikslinės grupės korupcijos situacijų atpažinimo gebėjimai. Išankstinis gebėjimų įvertinimas leidžia parengti išsamesnę darbo su jaunimu programą, papildant mokomąją medžiagą įvairesnėmis politikos bei sveikatos ir socialinės apsaugos sričiai būdingomis korupcinėmis situacijomis, tikslingiau orientuoti programos turinį ir užduotis į trūkstantį korupcijos atpažinimo ir nepakantumo gebėjimų ugdymą.

Tyrimo duomenų rinkimo metodai. Tyrimas atliekamas derinant kiekybinių ir kokybinių duomenų rinkimo metodus: 1) anketinę 16-29 metų amžiaus Šiaulių apskrities gyventojų (bendrojo ugdymo ir profesinių mokyklų moksleivių, universiteto ir kolegijų studentų, dirbančiųjų, ieškančių darbo asmenų) apklausą¹; 2) jaunimo NVO ir mokinių savivaldos atstovų sutelktos diskusijos grupės². Anketinio tyrimo duomenys buvo renkami virtualiu būdu ir platinant anketas popierine forma³. Diskusijų turinys buvo įrašomas į diktofoną ir transkribuojamas.

Kiekybinio tyrimo instrumentas: anketa Šiaulių apskrities jaunimui. Iš viso anketoje buvo pateikti 25 klausimai: 6 klausimų tikslas – atskleisti respondentų socialines-demografines bei visuomeninio ir politinio aktyvumo charakteristikas, 19 – išspręsti tyrimui keliamus uždavinius. Konstruojant tyrimo instrumentą, atsižvelgiant į tyrimo tikslą, buvo išskirtos penkios pagrindinės anketos dalies dimensijos: jaunimo žinios ir nuostatos; korupcinė patirtis; antikorupecinis potencialas; antikorupecinio švietimo patirtys. Klausimyno temos ir jų turinys atskleidžiamas 1.1 lentelėje, anketa pateikiama 1 priede.

1.1 lentelė

Kiekybinio tyrimo instrumento (anketos) struktūra ir turinys

Tema	Klausimų turinys
Socialiniai-demografiniai duomenys ir visuomeninis aktyvumas	Lytis, amžius, užimtumas, gyvenamoji vieta, socialinė padėtis; visuomeninis aktyvumas (dalyvavimas visuomeninių grupių veiklose); politinis aktyvumas (domėjimasis politiniais įvykiais; planuojamas aktyvumas rinkimuose).
Jaunimo žinios ir požiūris į korupciją	Korupcijos pasekmių vertinimas; nuostata dėl korupcinio elgesio, korupcinių situacijų vertinimas.

¹ Akmenės rajone apklausoje dalyvavo 16-19 metų jaunuoliai.

² Kokybinis tyrimas atliekamas apskrities mastu ir neapėmė vien Akmenės rajono, todėl jo tyrimo metodika šioje ataskaitoje nėra pristatoma, tyrimo rezultatai nepateikiami.

³ Akmenės rajone buvo platinamos tik popierinės anketos

Tema	Klausimų turinys
Jaunimo korupcinė patirtis	Korupcinės patirties (vienerių metų laikotarpiu) valstybinėse institucijose faktas; korupcijos lygio įvertinimas valstybinėse institucijose; kyšio poveikimo vertinimas.
Antikorupcinis potencialas	Informuotumas apie informavimo galimybes; nuostata pranešti apie korupcijos atvejį; pranešimo/nepranešimo apie korupcijos atvejį priežastys
Antikorupcinio švietimo patirtys ir vertinimas	Antikorupcinio švietimo patirtys (dalyvavimas mokymuose, renginiuose); antikorupcinių renginių poveikimo vertinimas.
Jaunimo siūlymai	Jaunimo pasiūlymai dėl antikorupcinių veiklų (atviras klausimas)

Anketinio tyrimo imtis. Anketinėje apklausoje Šiaulių apskrityje dalyvavo 1244 respondentai, iš jų Akmenės rajone – 144. Tokia tyrimo imtis užtikrina ne didesnę kaip 2,8 proc. atsitiktinę tyrimo paklaidą, esant 95 proc. patikimumo lygmeniui apibendrinant duomenis visai apskričiai. Tyrimo Akmenės rajone atveju, apibendrinant rezultatus 16-19 m. amžiaus rajono gyventojų populiacijai (2017 m. duomenimis – 1096), atsitiktinė tyrimo paklaida 95 proc. patikimumo lygmeniu yra ne didesnė už 7,5 proc. Detalesnė statistinio tyrimo imties Akmenės rajone charakteristika yra pateikiama 3.1.1 skyriuje.

Anketinio tyrimo administravimas. Tyrimo anketos buvo parengtos tiek elektronine, tiek popierine forma. Elektroninės anketų versijos buvo sudarytos naudojant svetainės www.apklausa.lt Anketos **adresas:** www.jaunimasapiekorupcija.lt. Popierinės anketos dalinamos pasitelkiant Šiaulių apskrities savivaldybių administracijose paskirtus asmenis, atsakingus už korupcijos prevenciją, mokyklų administracijos atstovus, mokyklų mokytojus, Šiaulių universiteto Viešojo administravimo programos studentus. Tyrimas atliktas 2018 m. gegužės 5 d. – 2018 m. birželio 25 d. Akmenės rajone buvo platinamos vien popierinės anketos

Tyrimo etikos reikalavimų užtikrinimas. Respondentų dalyvavimas anketinėje apklausoje buvo organizuojamas laikantis savanoriškumo principo. Tikslinei tyrimo grupei priklausantys asmenys buvo informuoti apie vykdomą projektą, anketavimo ir interviu tikslą, tyrimo informacijos apibendrinimo lygį ir tyrimo rezultatų panaudojimo ketinimus. Vykdamas apklausas mokykloje, išsami informacija apie tyrimą buvo pateikiama mokyklų vadovams, gautas jų leidimas atlikti apklausas. Klausimai anketoje buvo pateikiami vengiant jautrių temų, buvo vengiama identifikuoti nesąžiningai besielgiančius konkrečius asmenis. Renkant tyrimo duomenis, respondentams buvo garantuotas informacijos konfidencialumas, tyrimo duomenys pateikiami tik apibendrinti.

Statistinių duomenų sisteminimo metodai. Statistiniai tyrimo duomenys apibendrinti pateikiant juos dažnių lentelėse. Vertinant skirtumų tarp respondentų grupių statistinį patikimumą (galimybę rezultatus apibendrinti ne tik imčiai, bet ir Šiaulių apskrities jaunimo populiacijai), buvo taikomas Chi kvadrato kriterijus. Duomenims sisteminti buvo taikomas SPSS statistinių programų paketas. Informacija vizualizuota taikant MsExcel aplinką.

Rezultatų pateikimas ataskaitoje. Statistinėje ataskaitoje pateikiami pagrindiniai jaunimo anketinės apklausos Akmenės rajone rezultatai ir tyrimo išvados. Prieduose pateikiama anketa ir detalesnės lentelės, atskleidžiančios skirtingų respondentų grupių korupcinę patirtį ir požiūrį į korupciją.

3. TYRIMO „JAUNIMO NUOSTATOS IR POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ BEI ANTIKORUPCINIS POTENCIALAS“ REZULTATAI

3.1 Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo dalyvavo 144 Akmenės rajono gyventojai nuo 16 iki 19 metų (žr. 3.1.1 lentelę), merginos sudarė 54 proc., vaikinai – 44 proc. apklaustųjų (3 asmenys lyties nenurodė).

3.1.1 lentelė

Anketinio tyrimo Akmenės rajone imties charakteristika

Požymis	Kategorija	Skaičius	Procentai
Lytis	Vyras	63	43,8
	Moteris	78	54,2
	Nenurodė	3	2,1
Užimtumas	Mokausi mokykloje	140	97,2
	Dirbu ir mokausi / studijuoju	3	2,1
	Šiuo metu nedirbu	1	0,7
Socialinis sluoksnis pagal pajamas ir padėtį visuomenėje	Žemesnysis	9	6,3
	Vidurinytis	125	86,8
	Auštesnysis	9	6,3
Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	Neatsakė	1	0,7
	Taip	51	35,4
	Ne	93	64,6
Ar Jūs domitės politiniais įvykiais Lietuvoje?	Taip, domiuosi	18	12,5
	Taip, šiek tiek domiuosi	83	57,6
	Ne, nesidomiu	43	29,9
Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vyksiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?	Taip	50	34,7
	Ne	33	22,9
	Nežinau	40	27,8

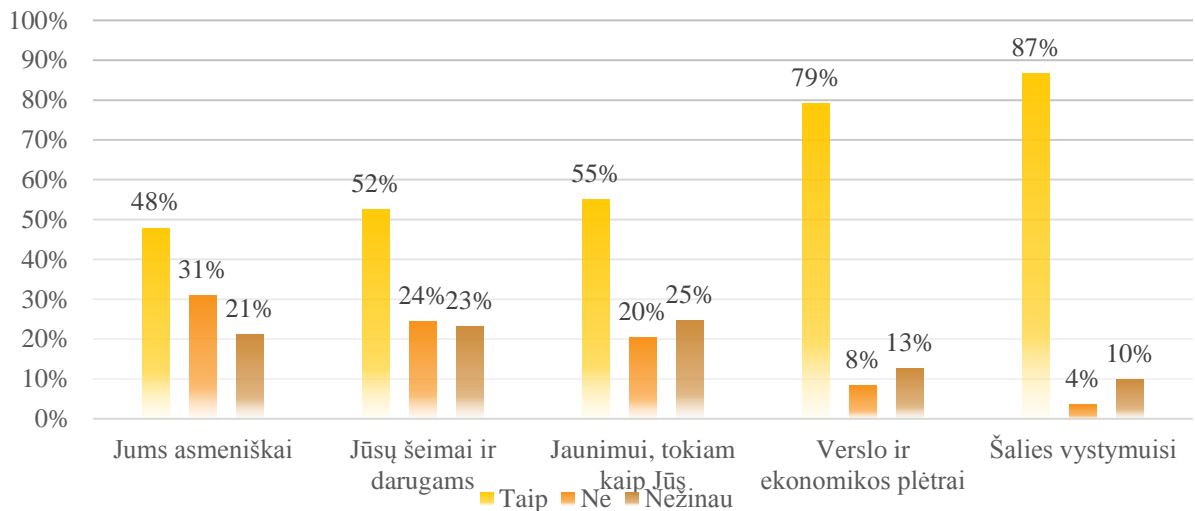
Didžioji dalis apklaustųjų yra moksleiviai todėl tyrimo rezultatai visumoje reprezentuoja Akmenės rajono vyresniųjų klasių moksleivių populiaciją.

Dauguma respondentų (87 proc.) savo šeimą pagal pajamas ir padėtį visuomenėje priskiria viduriniajam sluoksniui. Žemesniajam ir aukštesniajam socialiniam sluoksniui save priskiriančių respondentų skaičius statistiniam apibendrinimui nėra pakankamas, todėl duomenys pagal šį požymį nėra skaidomi.

Lentelėje taip pat pateikiami duomenys apie pilietinį ir politinį respondentų aktyvumą. Šie požymiai tyrime naudojami siejant juos su klausimais apie korupciją.

3.2. Jaunimo nuostatos ir požiūris į korupciją

Korupcijos žala gali būti suvokiama makro lygmeniu, kaip žala daroma valstybės raidai ir mikro arba individualiu lygmeniu – kaip asmeniškai patiriami praradimai. Pildydami anketą jaunuoliai turėjo apsvarstyti, kiek korupcija žalinga jiems patiems, šeimai ir draugams, jaunimui apskritai, verslo ir ekonomikos plėtrai bei šalies vystymuisi. Apibendrinti Akmenės rajono respondentų atsakymų rezultatai pateikiami 3.2.1 pav.

3.2.1 pav. Atsakymų į klausimą „Kaip Jūs manote, ar korupcija kenkia...“ pasiskirstymas (N=144)

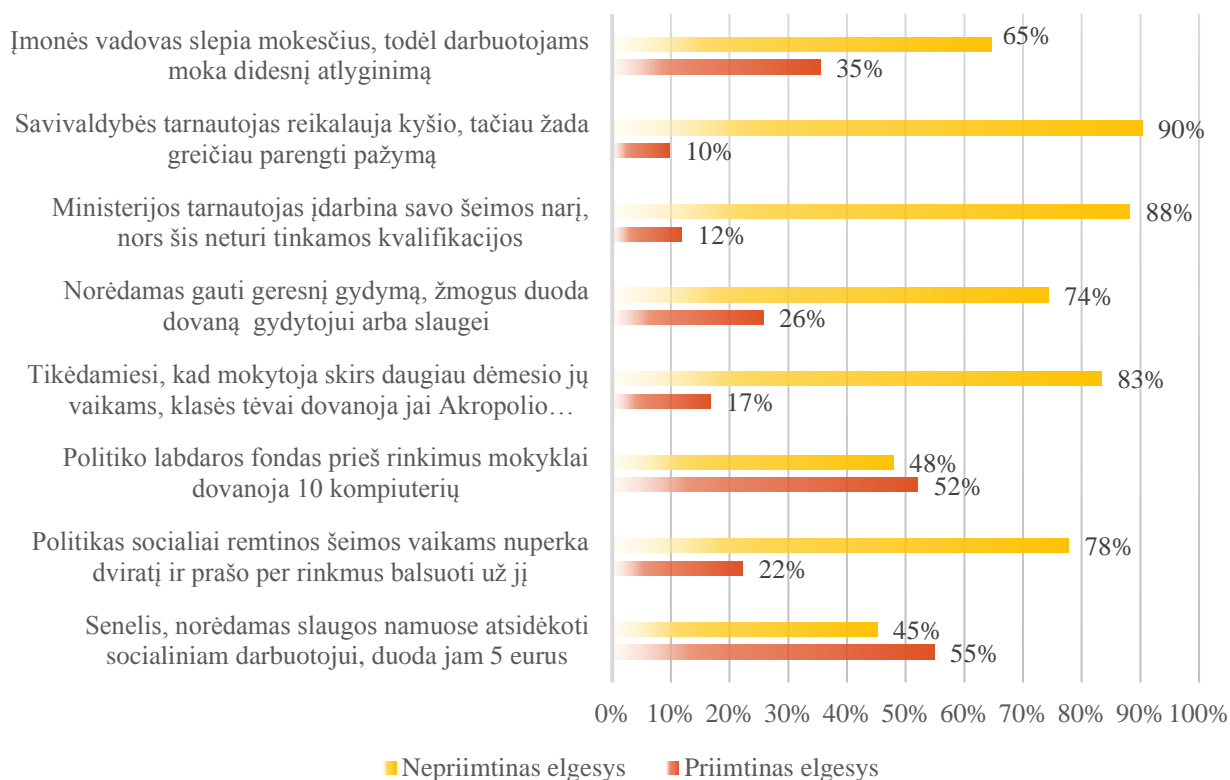
Didžioji dauguma jaunuolių yra įsitikinę, kad korupcija kenkia šalies vystymuisi (87 proc.), verslo ir ekonomikos plėtrai (79 proc.), tačiau tik 48 proc. nurodė, kad korupcijos žala paliečia ir juos asmeniškai. Net 31 proc. jaunų žmonių mano, kad korupcija žalos jiems nedaro. Atsakymą, kad korupcija kenkia jų šeimai ir draugams, pasirinko 52 proc. respondentų, o korupcijos žalą jaunimui, apskritai, nurodė 55 proc. respondentų. Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma jaunuolių puikiai supranta, kokią žalingą poveikį korupcija daro šaliai ir verslui, tačiau nemaža dalis jaunimo nežino, kaip tai veikia juos pačius ir artimą aplinką.

Lyginant su visos apskrities 16-19 m. jaunuolių apklausos duomenimis, galima pastebėti, kad Akmenės rajono moksleiviai kiek dažniau nei kitose savivaldybėse supranta kad korupcija paliečia ir juos asmeniškai.

Tyrimas atskleidė, kad korupcijos pasekmių makro lygmeniu vertinimas statistiškai reikšmingai priklauso nuo jaunuolio lyties (žr. 2 priedas, P1 lent.): neigiamą korupcijos poveikį šalies vystymuisi, verslo ir ekonomikos plėtrai šiek tiek dažniau nurodo merginos (90 proc.) nei vaikinai (82 proc.), tuo tarpu korupcijos reiškinio žalą jų asmeniui tiek vaikinai, tiek merginos vertina panašiai.

Buvo nustatyti visuomeninio politinio aktyvumo ir korupcijos poveikio vertinimo ryšiai (žr. 2 priedas, P2 lent., P3 lent.). Jaunuoliai, kurie yra aktyvūs kokių nors visuomeninių grupių nariai, dažniau pastebi asmeniškai jiems, jų šeimai ir draugams korupcijos daromą žalą. Statistiškai reikšmingų korupcijos poveikio valstybės lygmeniu vertinimo ir respondentų visuomeninio aktyvumo ryšių tyrimas neatskleidė. Jaunuoliai, pasižymintys didesniu politiniu aktyvumu, (besidomintys politiniais įvykiais, planuojantys dalyvauti 2019 m. vyksiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose), korupcijos daromą žalą sau, savo šeimai, draugams ir valstybei, apskritai, nurodo dažniau, nei neplanuojantys rinkimuose dalyvauti ar neapsisprendę dėl dalyvavimo.

Siekiant atskleisti korupcijos toleravimo ribas, respondentams buvo pateiktos įvairios korupcinės veikos situacijos, apimančios politinę, socialinę, sveikatos sritį, kurias jie turėjo įvertinti kaip priimtinas arba nepriimtinas (žr. 3.2.2 pav.).

3.2.2 pav. Jaunimo nuomonė apie korupcinių situacijų priimtinumą (N=144)

Tyrimas atskleidė, kad jaunimui priimtinesnės yra situacijos, kuriose korupcijos požymiai yra netiesioginiai: apie pusę apklaustųjų priimtinu elgesiu laiko politiko dovaną mokyklai prieš rinkimus ar senelio 5 eurų padėką socialiniam darbuotojui slaugos namuose. Šiek tiek mažiau problemų tinkamai įvardijant korupcinę elgseną sudaro situacijos, kai „naudos gavėjas“ yra visuomenės grupė, ar konkretus asmuo, su kuriuo respondantai gali tapatintis: 35 proc. respondentų mano, jog priimtina įmonės vadovui slėpti mokesčius, ir darbuotojams mokėti didesnę atlyginimą, 26 proc. nurodo, jog priimtina sveikatos priežiūros įstaigoje neoficialiai mokėti, jei bus suteiktos geresnės kokybės paslaugos. Dažniausiai nepriimtinu elgesiu įvardijama akivaizdi korupcija viešojo administravimo srityje: kyšio reikalavimas už greitesnę paslaugos suteikimą (nepriimtina 90 proc.) ar aiškus nepotizmo atvejis (nepriimtina 88 proc.).

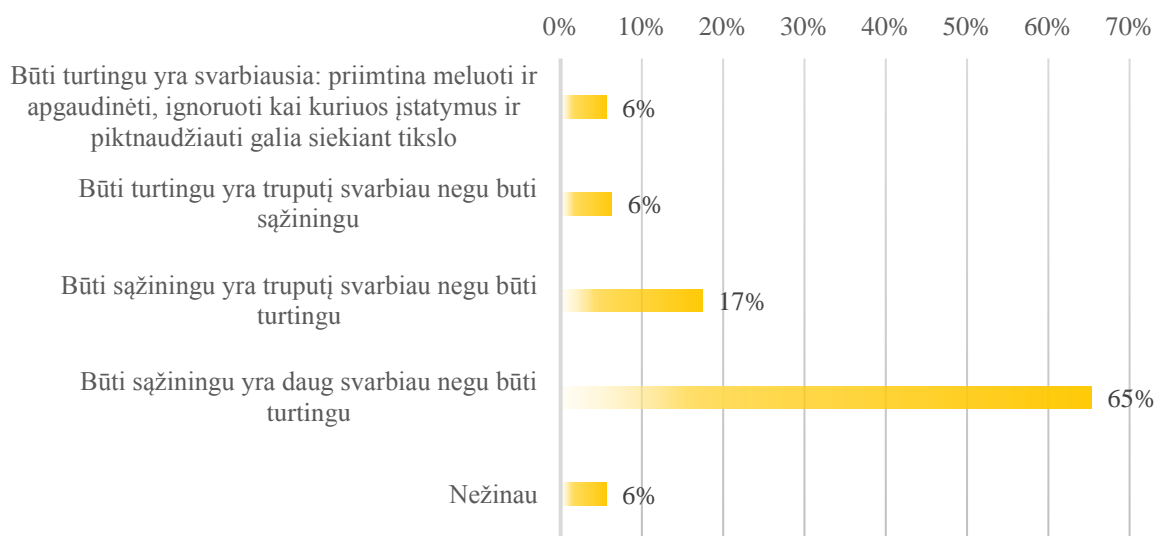
Akmenės rajono 16-19 m. jaunuolių nuomonė apie korupcinių situacijų priimtinumą, lyginant su visos apskrities apklausos duomenimis, neišsiskiria.

Lytiškumas išryškėjo kaip svarus požiūris į korupciją veiksnys (žr. 2 priedas, P4 lent.): analizuojamoje amžiaus grupėje vaikinai yra labiau linkę pateisinti korupciją nei merginos. Pavyzdžiui, elgesį, kai asmuo duoda kyšį gydytojui ar slaugei, tikėdamasis geresnių paslaugų, laiko priimtinu 37 proc. vaikinų ir 18 proc. merginų. Balsų pirkimo atvejį, kuomet naudą gauna socialiai remtina šeima, pateisina, 37 proc. vaikinų, ir 10 proc. merginų.

Tyrimo duomenys rodo, kad požiūris į korumpuotą elgesį priklauso nuo jaunuolio socialinio aktyvumo (žr. 2 priedas, P5 lent.). Respondantai, aktyvūs visuomeninių grupių nariai, korupcinių elgesį patiesina rečiau nei jaunuoliai, nenurodę šio aktyvumo požymio. Ypač tai išryškėja tais atvejais, kai naudą gauna grupė žmonių. Pavyzdžiui, korumpuotą įmonės vadovo elgesį slepiant mokesčius ir mokant darbuotojams didesnius atlyginimus pateisina 25 proc. visuomeniškai aktyvių ir 41 proc. visuomeniškai neaktyvių žmonių, balsų rinkimuose pirkimą, siejant tai su labdara, pateisina, atitinkamai, 14 proc. ir 27 proc. Analogiškai, kaip ir socialinio aktyvumo atveju, požiūris

į korumpuotą elgesį yra susijęs su jaunimo politiniu aktyvumu (žr. 2 priedas, P6 lent.). Ketingantys balsuoti Lietuvos Prezidento rinkimų 2018 m. metu, dažniau pasisako, kad korumpuotas elgesys yra nepriimtinas nei neketinantys balsuoti ar neapsisprendę: mokesčių slėpimo situaciją pateisina 28 proc. ketinančių dalyvauti balsavime ir 42 proc. neketinančių to daryti, kyši gydytojui laiko priimtinu 20 proc. politiškai aktyvesnių jaunuolių ir 33 proc. politiškai neaktyvių. Gana dideli skirtumai tarp minėtų jaunimo grupių stebimi ir vertinant balsų pirkimo situaciją.

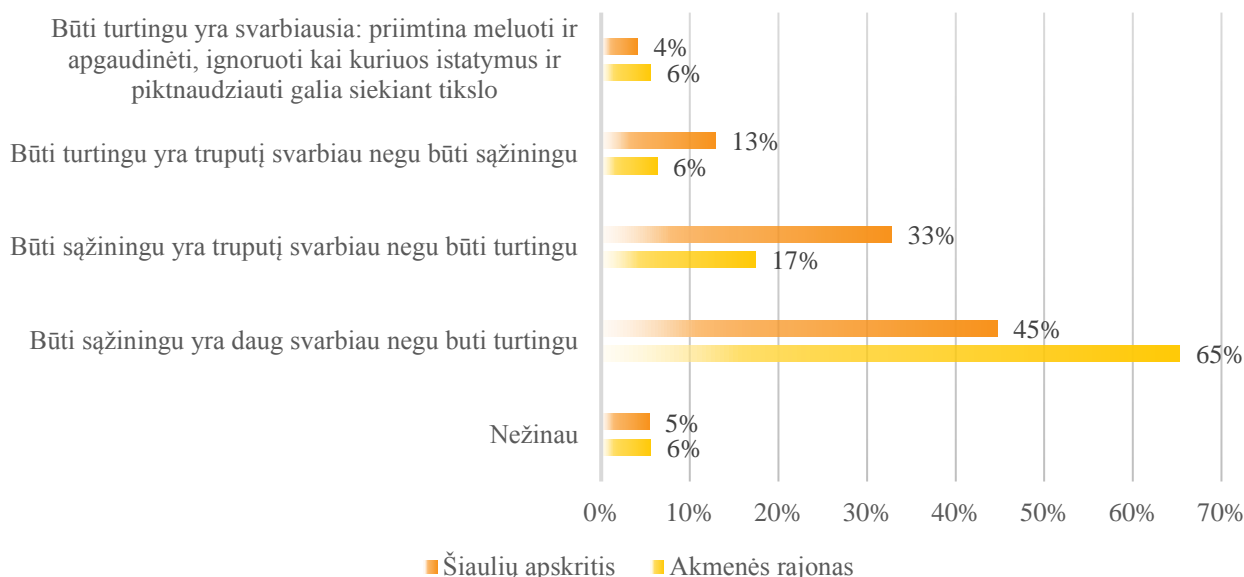
Siekiant išsiaiškinti apklausos dalyvių vertybes ir įsitikinimus, buvo užduotas klausimas, ar jiems svarbiau būti turtingais ar sąžiningais. Atsakymų į šį klausimą pasiskirstymas pateikiamas 3.2.3 pav.

3.2.3 pav. Atsakymų į klausimą „Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?“ pasiskirstymas (N=144)

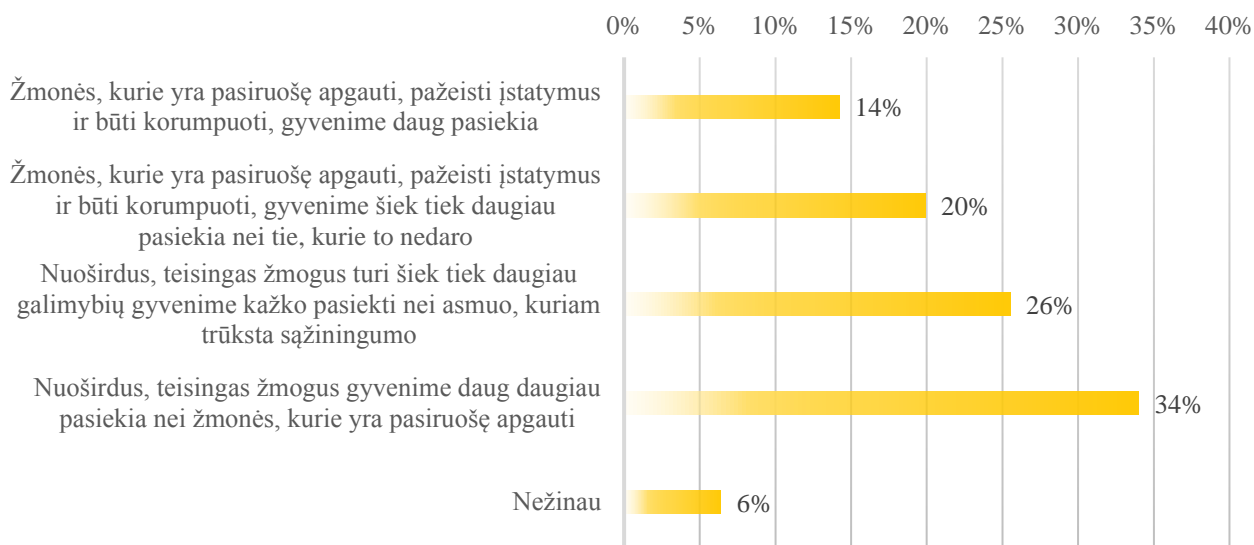
Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma Akmenės rajono vyresniųjų klasių moksleivių (82 proc.) dichotomiją „turtas ar sąžiningumas“ vertina sąžiningumo naudai: 65 proc. jaunimo tvirtai įsitikinę, kad būti sąžiningu yra daug svarbiau negu būti turtingu, o dar 17 proc. jaunuolių galvoja, kad būti sąžiningu yra truputį svarbiau negu būti turtingu. Turtingumą svarbesniu už sąžiningumą nurodo esant 12 proc. respondentų: siekiant materialinės naudos priimtina meluoti, apgaudinėti ir ignoruoti įstatymus.

Akmenės rajono vyresniųjų klasių mokiniai dažniau negu kitų apskrities savivaldybių yra įsitikinę, kad būti sąžiningu yra tikrai svarbiau nei būti turtingu (žr. 3.2.4 pav.).

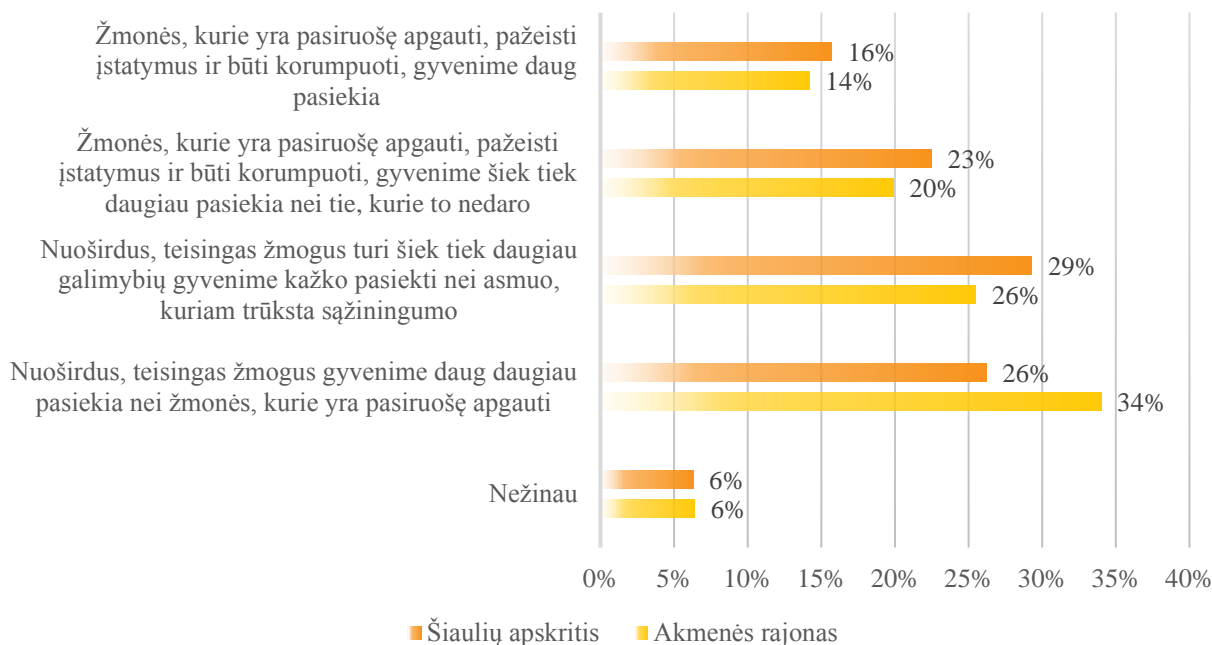
3.2.4 pav. Atsakymų į klausimą „Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?“ pasiskirstymas Akmenės rajone ir Šiaulių apskrityje (N=144)

Norint geriau suprasti apklausos dalyvių nuomones, jie buvo paprašyti apsvaistyti, ar asmuo, kuris yra sąžiningas, gyvena sėkmingiau už tuos, kurie linkę pažeisti įstatymus, ignoruoti taisykles, apgauti ir būti korumpuoti. Apibendrinti respondentų atsakymai pateikiami 3.2.5 pav.

3.2.5 pav. Atsakymų į klausimą „Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?“ pasiskirstymas (N=144)

Nors socialiai pozityvius atsakymus (sąžiningi žmonės daugiau pasiekia) pažymėjo 60 proc. respondentų, tačiau socialiai negatyvius atsakymus (daugiau pasiekia nesąžiningi žmonės) pasirinko net trečdalis jaunuolių (6 proc. nežinojo, kaip atsakyti). Šie rezultatai išreiškia nemažos jaunimo dalies vaizdinius apie juos supančią aplinką, kurioje korupcija ir įstatymų nepaisymas dažnai gali atnešti sėkmę. Lyginant šio klausimo ir prieš tai pateikto klausimo rezultatus, kuomet 82 proc. jaunimo nurodo, kad būti sąžiningu svarbiau nei turtingu, galima teigti, kad jauni žmonės patiria ženklų negatyvų aplinkos spaudimą elgtis nesąžiningai siekiant sėkmės, nors tai ir prieštarauja jų vertybėms.

3.2.6 pav. Atsakymų į klausimą „Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?“ pasiskirstymas Akmenės rajone ir Šiaulių apskrityje (N=144)

Akmenės rajono 16-19 m. jaunuoliai dažniau negu kitose apskrities savivaldybėse yra įsitikinę, kad nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime turi daugiau galimybių kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo (žr. 3.2.6 pav.).

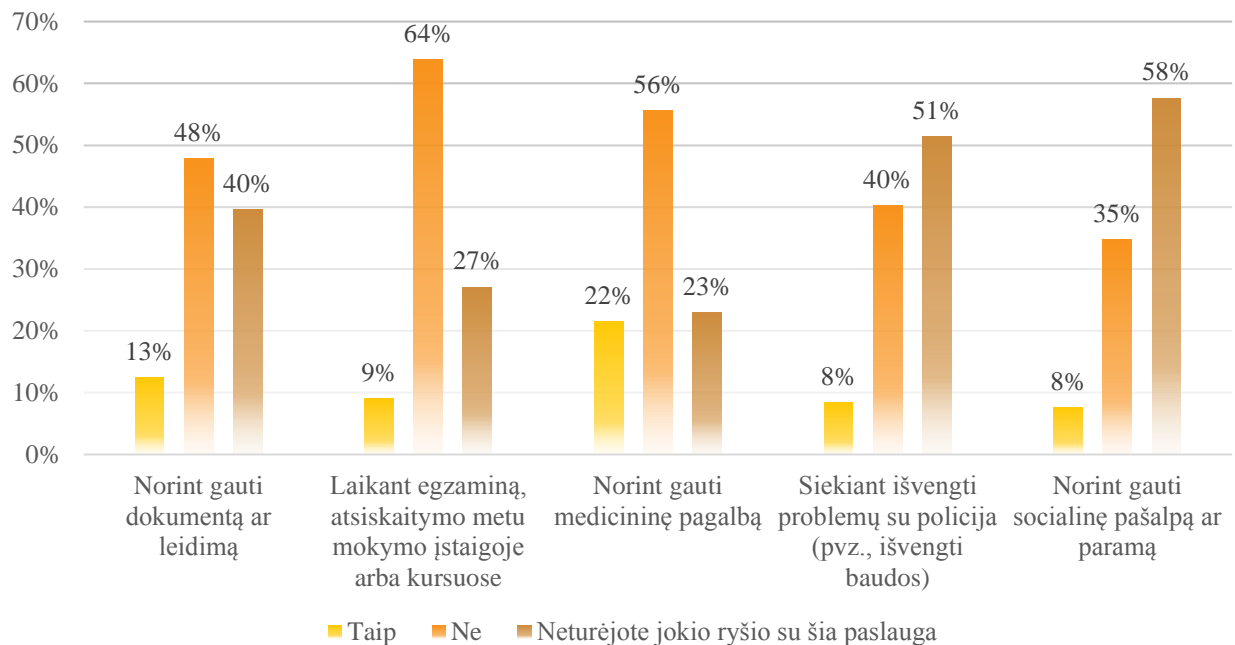
Tyrimas atskleidė reikšmingus lyties sąlygotus skirtumus sprendžiant sąžiningo elgesio ir turto dilemą, (žr. 2 priedas, P7 lent.). Tai, kad būti sąžiningu yra svarbiau nei būti turtingu tvirtai įsitikinę yra 77 proc. merginų ir 51 proc. vaikinų. Tiriamosios gyventojų amžiaus grupės merginoms taip pat dažniau atrodo, kad nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime turi daug daugiau galimybių kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo (taip mano 45 proc.), tuo tarpu vaikinų tarpe taip manančių yra 22 proc.

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad sąžiningumo vertybės šiek tiek dažniau būdingos pilietiškai aktyviems jauniems žmonėms. Tai, kad būti sąžiningu yra daug svarbiau nei būti turtingu nurodė 73 proc. dalyvaujančių įvairių visuomeninių ir mokinių savivaldos organizacijų veikloje ir 61 proc. nedalyvaujančių. Politiškai aktyvesniems jauniems žmonėms sąžiningumas yra didesnė vertybė nei politškai neaktyviems (žr. 2 priedas, P8 lent.). Respondentai, kurie ketina balsuoti ateinančiuose Lietuvos prezidento rinkimuose dažniau nurodo, kad būti sąžiningu yra svarbiau nei būti turtingu (taip mano 88 proc.) nei neketinantys rinkimuose dalyvauti (taip mano 70 proc.). Pilietiškai ir politškai aktyvesni jaunuoliai taip pat šiek tiek rečiau pažymėjo kad sėkmės gali sulaukti sąžiningi piliečiai (žr. 2 priedas, P9 lent.).

3.3. Jaunimo korupcinė patirtis

Bandant suprasti respondentų santykį su korupcija, buvo klausama, ar jie susidūrė su tarnautojų/ darbuotojų neskaidriu elgesiu per pastaruosius 12 mėnesių tokiose situacijose:

- norint gauti dokumentą ar leidimą;
- laikant egzaminą, atsiskaitymo metu mokymo įstaigoje ar kursuose;
- norint gauti medicininę pagalbą;
- siekiant išvengti problemų su policija;
- norint gauti socialinę pašalpą ar paramą.

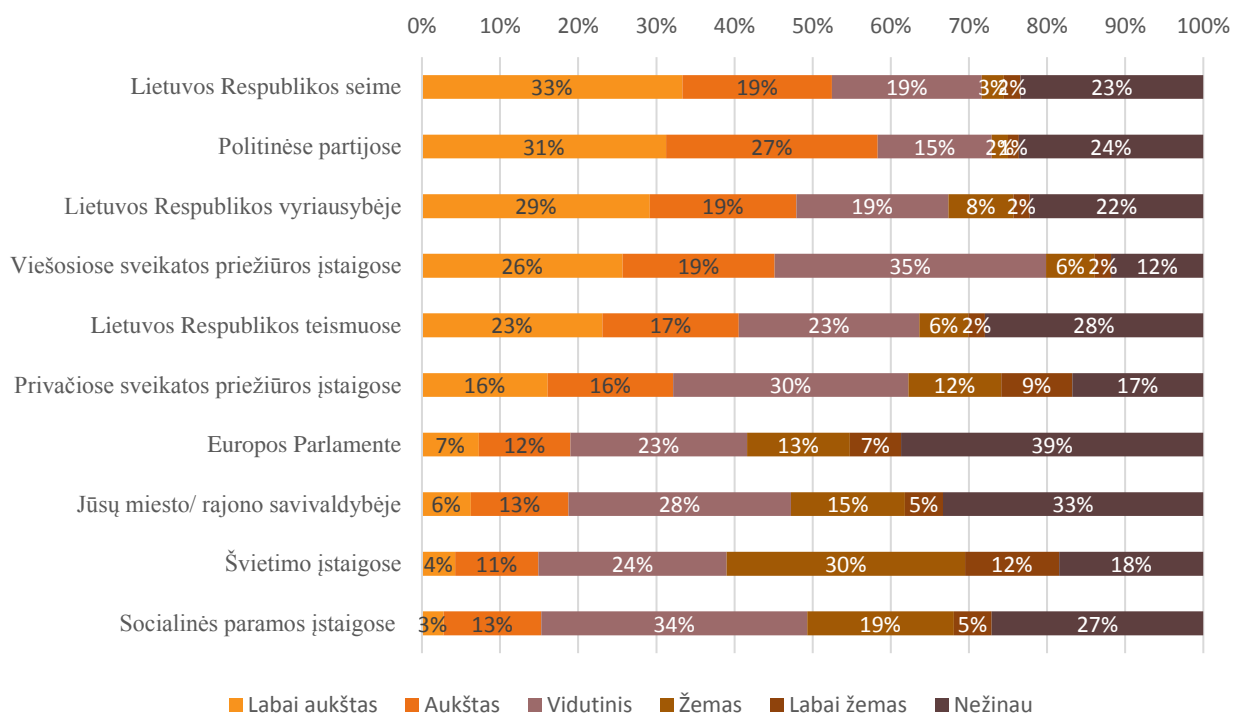

3.3.1 pav. Jaunimo patirtis susiduriant su tarnautojų / darbuotojų nesąžiningu, neskaidriu elgesiu per pastaruosius 12 mėnesių (N=144)

Tyrimas atskleidė (žr. 3.3.1 pav.), kad jaunimas Akmenės rajone turi dalyvavimo korupcinėse situacijose patirties. Daugiausia nesąžingos elgsenos atvejų respondentai pastebėjo sveikatos apsaugos įstaigose (22 proc.). Skaidriausias elgsenys, anot apklaustųjų, buvo laikant egzaminą, atsiskaitymo mokymo įstaigoje arba kursų metu. Vertinant rezultatus, neatmetama galimybė, kad jaunuoliai, pildydami anketą, ypač atsakinėdami į klausimą apie korupciją policijoje, siekė pasipuikuoti ir nurodė daugiau atvejų nei buvo realiai. Jaunuolių korupcinės elgsenos patirtis rajone yra panaši, kaip ir visoje apskrityje.

Vienas iš reikšmingiausių klausimų tiriant antikorpucines nuostatas yra klausimas apie korupcijos lygį institucijose ir organizacijose, nes adekvatus korupcijos lygio suvokimas yra svarbus antikorpucinio švietimo rezultatas. Respondentai turėjo įvertinti korupcijos lygį skalėje nuo „Labai žemas“ iki „Labai aukštas“. Apibendrinti tokio vertinimo rezultatai pateikiami 3.3.2 pav. Labiausiai korumpuotos, jaunimo nuomone, yra politinės partijos ir aukščiausios šalies valdžios ir valdymo institucijos. Pavyzdžiui, 52 proc. respondentų nurodė, kad korupcijos lygis Lietuvos Respublikos Seime yra aukštas arba labai aukštas, 58 proc., respondentų – korupcijos lygis aukštas arba labai aukštas politinėse partijose. Šiuos faktus iliustruoja ir jaunimo pasisakymai grupinėse diskusijose, vienoje kurių buvo įvardinta, kad korumpuoti yra apie 70 proc. seimo narių. Taip pat santykinai aukštai vertinamas ir korupcijos lygis LR teismuose. Tokie duomenys kelia pagrįstą nerimą, nes, kaip rodo tyrimai, nuomonė apie korupciją yra stipriai susijusi su asmens pasitikėjimu valdžios institucijomis, o žemas pasitikėjimas neigiamai veikia demokratijos procesus, yra susijęs su bendru nusivylimu ir netikėjimu šalies perspektyva.

Vietos savivaldos institucijose, jaunimo vertinimu, korupcijos yra mažiau: aukštą arba labai aukštą korupcijos miesto/ rajono savivaldybėje lygį pažymi 19 proc. respondentų (apskrityje – 23 proc.). Apskritai, Akmenės rajono jaunimo nuomonės apie korupcijos lygį raiška yra panaši kaip ir kitose apskrities savivaldybėse.

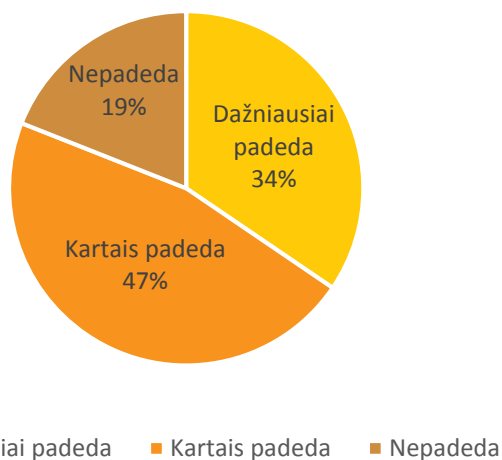

3.3.2 pav. Jaunimo nuomonė apie korupcijos lygį institucijose ir organizacijose (N=1235)

Santykinai aukštas, nepaisant politikų ir medikų bendruomenės pastangų kovoti su korupcija sveikatos apsaugos sistemoje, yra korupcijos lygio viešosiose sveikatos priežiūros institucijose vertinimas. Korupcijos lygį kaip aukštą arba labai aukštą čia nurodo 45 proc. respondentų. Santykinai žemiausias korupcijos lygis, jaunimo nuomone, yra švietimo įstaigose.

3.4. Jaunimo antikorporacinis potencialas

Korporcinės veikos vykdomos tuomet, kai jos yra naudingos korupcijos subjektams. Anketoje buvo teiraujama jaunų žmonių nuomonės apie kyšio (pinigų, daiktinių dovanų, paslaugų ir pan.) poveikumą sprendžiant problemas. Atsakymų į šį klausimą pasiskirstymas pateikiamas 3.4.1 pav.

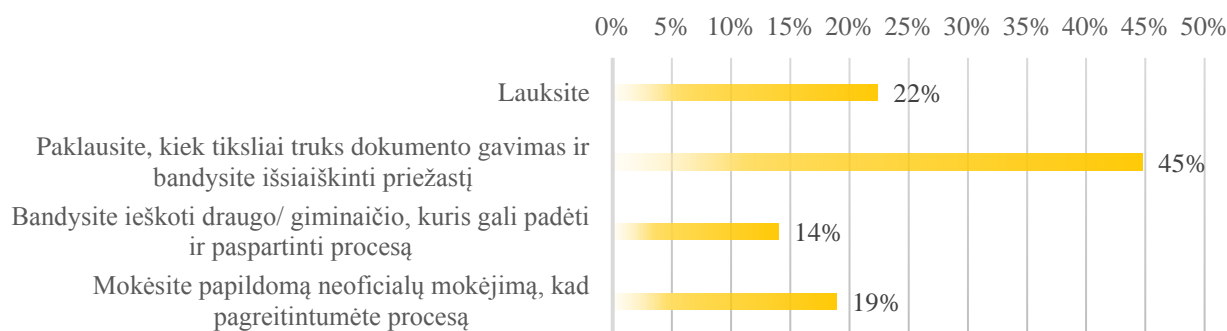
3.4.1 pav. Atsakymų į klausimą „Kaip manote, ar kyšis padeda spręsti problemas?“ pasiskirstymas (N=144)

34 proc. respondentų atsakė, kad kyšis dažniausiai padeda spręsti problemas, dauguma respondentų (47 proc.) nėra įsitikinę kyšio poveikumu ir tik 19 mano, kad kyšis nepadaeda. Akmenės rajone šiek tiek didesnė dalis jaunuolių nei apskrityje yra įsitikinę kyšio poveikumu (skirtumas – 6 proc. punktai) Antikorupcinio švietimo programose į kyšininkavimo reiškinį yra tikslinga pažiūrėti sistemiskai, diskutuoti apie kyšio vertę, išskiriant tiek naudas ir kaštus.

Tyrimas atskleidė nuomonės apie kyšio naudą priklausomybę nuo demografinių jauno amžiaus žmonių savybių (žr. 2 priedas, P10 lent.). Kyšio poveikumą šiek tiek dažniau nurodo vaikinai („Dažniausiai padeda“ – 37 proc.) nei merginos (atitinkamai, 31 proc.).

Nuomonė apie kyšio poveikumą nepriklauso nuo visuomeninio jaunimo aktyvumo, tuo tarpu stebimas kyšio poveikumo vertinimo ir politinio jaunimo aktyvumo ryšys (žr. 2 priedas, P11 lent., P12 lent.). Asmenys, kurie ketina dalyvauti rinkimuose, dažniau nurodo, kad kyšis padeda spręsti problemas (taip mano 40 proc.), nei kiti jaunuoliai (taip mano 30 proc.).

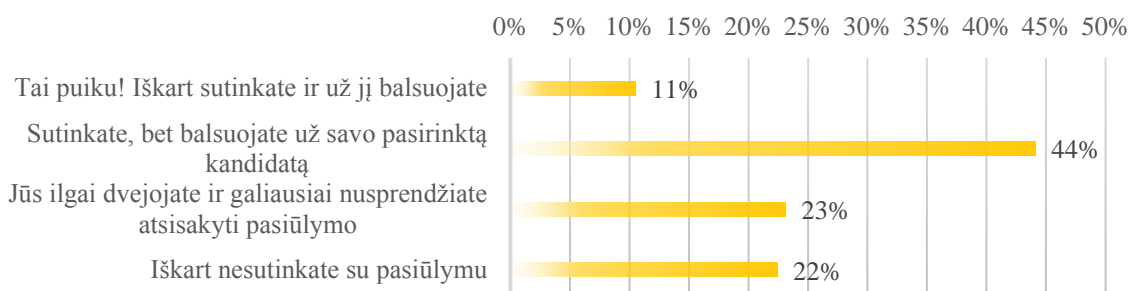
Anketoje jaunuoliams buvo pateikta keletas korupcijos situacijų ir prašoma atskleisti elgesio kėtinimus. Pirmoji situacija apima kyšininkavimą teikiant/ gaunant administracines paslaugas.

3.4.2 pav. Atsakymų į klausimą „Ką darytumėte, jei Jums greitai reikėtų dokumento (pvz., sveikatos pažymos) ir asmuo, atsakingas už Jūsų dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaičių?“ pasiskirstymas (N=144)

Respondentams buvo užduotas klausimas, ką jie darytų, jei jiems reiktų dokumento ir asmuo, atsakingas už tą dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaičių. Respondentų atsakymų į šį klausimą pasiskirstymas pateikiamas 3.4.2 pav. Šiek tiek mažiau nei pusė apklaustųjų (45 proc.) paklaustų, kiek tiksliai truks dokumento gavimas ir bandytų išsiaiškinti kodėl, penktadalis (22 proc.) tiesiog lauktų, likę 33 proc. ketina ieškoti kelių, kaip neteisėtais būdais procesą paspartinti: bandytų ieškoti draugo/ giminaičio, kuris gali padėti, ar mokėtų papildomą neoficialų mokėjimą, kad pagreintų reikalingo dokumento gavimą.

Antroji respondentams pateikta situacija susijusi su politine korupcija perkant balsus. Respondentai turėjo priimti sprendimą tokioje situacijoje: „Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas į savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatę balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?“ (žr. 3.4.2 pav.). Iškart savo balsą parduotų 11 proc. respondentų. Daugiausiai apklaustųjų (44 proc.) nurodė, kad bandytų sukčiauti: sutiktų, bet balsuotų už savo pasirinktą kandidatą. Tik 45 proc. jaunuolių nedalyvautų balso pirkimo procedūrose.

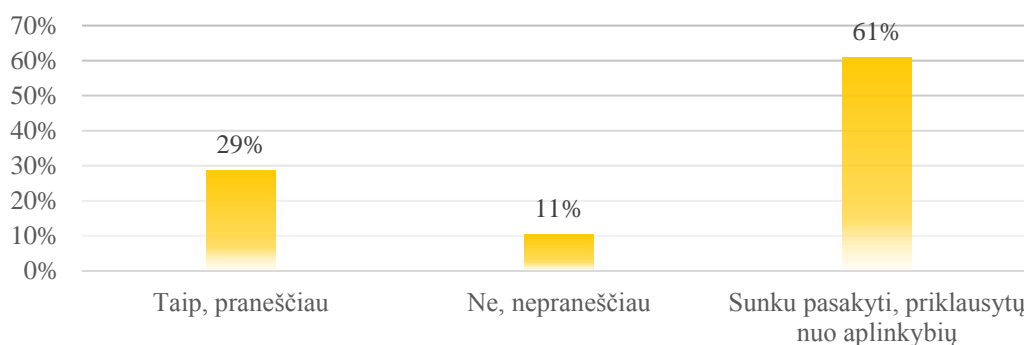

3.4.3 pav. Atsakymų į klausimą „Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas į savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatę balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?“ pasiskirstymas (N=144)

Tyrimu nustatyta ketinimų nesąžiningai elgtis tiek gaunant administracines paslaugas, tiek balsavimo procedūrose priklausomybė nuo lyties (žr. 2 priedas, P13 lent.). Norėdami greičiau gauti reikalingą dokumentą, vaikinai šiek tiek dažniau nei merginos sutrinktų neoficialiai sumokėti, o merginos dažniau ieškotų pažįstamų, spręsdami aktualų klausimą, susijusį su balsų pirkimu rinkimų metu, vaikinai dažniau linkę pasinaudoti nesąžiningu pasiūlymu nei merginos.

Visuomeninis aktyvumas/ neaktyvumas yra korupcinės elgsenos ketinimų veiksnys (žr. 2 priedas, P14 lent.). Visuomeniškai neaktyvūs jaunuoliai šiek tiek dažniau ketina elgtis nesąžiningai balsų pirkimo situacijoje (sutinka atiduoti balsą už paslaugą, tačiau savo ketinimą įvykdo arba neįvykdo 48 proc.) nei visuomeniškai aktyvūs (atitinkamus atsakymus pažymėjo 37 proc.) Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp šių dviejų grupių ketinant elgtis nesąžiningai tam, kad administracinę paslaugą gautų per trumpesnę laiką, tyrimas neatskleidė.

Tyrimas atskleidė, kad jaunuolių politinis aktyvumas yra susijęs su korupcinės elgsenos ketinimais (žr. 2 priedas, P15 lent.). Nesąžiningai elgtis, siekiami gauti kokybiškesnę paslaugą, ketina 30 proc. dalyvausiančių Lietuvos Prezidento rinkimuose ir 43 proc. neketinančių dalyvauti. Gavę iš kandidato į savivaldybės tarybą naudingą pasiūlymą mainais už balsą, jį tikrai atiduotų 12 proc. politiškai aktyvesnių jaunuolių ir 6 proc. neaktyviųjų, tačiau net 54 proc. politiškai neaktyvių jaunuolių linkę pasinaudoti pasiūlymu, tačiau balsuoti savo nuožiūra. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp šių dviejų grupių ketinant elgtis nesąžiningai tam, kad administracinę paslaugą gautų per trumpesnę laiką, tyrimas neatskleidė.

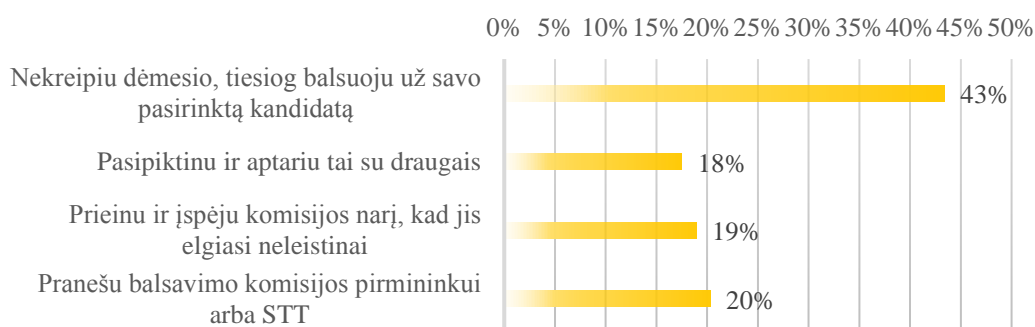
3.4.4 pav. Atsakymų į klausimą „Jei atsitiktų, kad susidūrėte su korumpuotu veiksmu ar esate pasirengęs pranešti apie tai?“ pasiskirstymas (N=144)

Asmens aktyvumas kovojant su korupcija pasireiškia ne tik tuo, kad jis vengia įsitraukti ir dalyvauti korupcijos veikose, bet ir tuo, kad kliūdo įvykti korupcijos aktui ar praneša apie jau įvykusį.

Apklausa buvo siekiama sužinoti, kiek jaunimas yra pasirengęs pranešti apie korupcijos atvejį. Atsakymo į šį klausimą rezultatai yra pateikiami 3.4.4 pav.

29 proc. apklaustųjų, jaunuolių teigė, kad yra pasirengę pranešti apie korupcines veikas, apie du trečdalius mano, kad jų sprendimas priklausytų nuo aplinkybių, ir tik 11 proc. niekam apie tai nepraneštų. Tokia situacija rodo gana aukštą antikorpucinio potencialo lygį. Akmenės rajono respondentų ketinimai pranešti apie nesąžiningą elgesį iš esmės nesiskiria nuo bendros Šiaulių apskrities imties.

Siekiant patikslinti ir detalizuoti apsisprendimą pranešti apie netinkamą elgesį, anketoje buvo pateikta konkreti situacija modeliuojanti nesąžiningą balsavimą: „Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?“ Atsakymo į šį klausimą rezultatai yra pateikiami 3.4.5 pav.

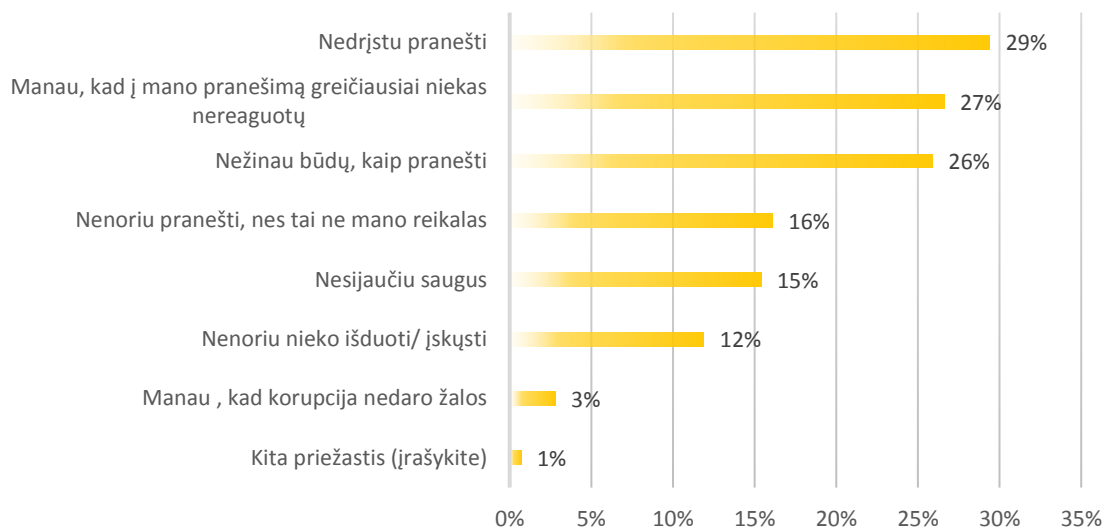
3.4.5 pav. Atsakymų į klausimą „Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?“ pasiskirstymas (N=144)

Aktyviai veikti aprašytoje situacijoje ketina 39 proc. respondentų, panašiai tiek pat nekreiptų į tai dėmesio. Taigi, net gana paprastoje situacijoje pasyvūs ketina likti apie 60 proc. jaunuolių. Šiais ketinimais Akmenės rajono jaunuoliai neišsiskiria iš bendros Šiaulių apskrities imties. Reakcija į pateiktą situaciją atskleidžia sprendimo aktyviai veikti pastebėtu nesąžiningumo atveju situatyvumą. Ugdant antikorpucines nuostatas ir gebėjimus, formuojant ir įtvirtinant aktyvaus veikimo korupcijos atveju modelius yra tikslinga pasitelkti vaidmenų žaidimus, leidžiančius pajusti veiklos sprendimų pasekmes.

Tyrimas atskleidė, kad skirtingos lyties asmenys nevienodai reaguoja į korupcijos apraiškas (žr. 2 priedas, P16 lent.). Nors apie korumpuotus veiksmus linkę pranešti apie 31 proc. vaikinių ir 26 proc. merginų, tačiau vaikinių tarpe yra didesnė dalis tų, kurie apie korupciją tikrai nepraneštų (taip nurodė 6 proc. merginų ir 18 proc. vaikinių). Rinkimų taisyklių pažeidimų atveju aktyvių veiksmų imtųsi 32 proc. merginų ir 48 proc. vaikinių.

Tyrimas atskleidė, kad ketinimai pranešti apie korupcijos atvejį su jaunuolio visuomeniniu politiniu aktyvumu (žr. 2 priedas, P17 lent., P18 lent.) yra mažai susiję.

Anketoje buvo pateikta keletas sprendimo įsitraukti/ neįsitraukti į antikorpucines veikas motyvų. Jaunimo nuomonė apie šių motyvų poveikumą priimant sprendimą pranešti/ nepranešti apie korupcijos atvejį tyrimo duomenys pateikiami 3.4.6 pav.

3.4.6 pav. Jaunimo motyvai pranešti/nepranešti apie korupcijos atvejį (N=144)

Pirmoji pagal stiprumą veikimo/ neveikimo užkardant korupciją priežastis gali būti susijusi su jaunuolio (ypač mokyklinio amžiaus) nelygiaverte pozicija visuomenėje – tiesiog nedrįstama pranešti. Viena mergina patikslina: „*kadangi esu jauna, ant manęs gali būti perversta kaltė (jei pranešiu apie vyresnį žmogų)*“, kita rašo: „*manau per jauna esu pranešti*“.

Kitas stiprus sprendimo aktyviai veikti pranešant apie korupcijos atvejį motyvas yra susijęs su antikorupcinės veiklos paveikumu: 27 proc. jaunuolių mano, kad į jų pranešimą greičiausiai niekas nereaguotų. Respondentai taip aiškina savo sprendimą: „*Korumpuoti žmonės dažniausiai turi per daug pažįstamų įvairiose srityse, todėl įspėjimas būtų tiesiog praleistas pro akis*“

26 proc. respondentų teigia, kad pranešti jiems gali trukdyti informacijos, kaip tai padaryti, stoka. Be to respondentai mano, kad pranešimas reikalauja daug pastangų ir laiko: „*tiesiog man neįdomų ir laiko gaišimas*“.

Apie 15 proc. jaunuolių kaip apsisprendimo pranešti apie korupciją sąlygą kelia saugumo reikalavimą. Vienas respondentas rašo: „*Jeį praneščiau apie valstybės tarnautojo netinkamą elgesį ar korupcinį atvejį, vienu ar kitu atveju rizikuočiau savo ar savo šeimos gerove*“. Jaunuoliai nėra įsitikinę, ar pranešimo atveju bus išlaikomas pažadėtas anonimiškumas: „*manau, kad neliksiu nežinomu*“.

Visiškai pasyvią poziciją, susijusią su korupcijos paveikumu asmeniui nuostata, („tai ne mano reikalas“) užima 16 proc. jaunuolių, o 12 proc. informavimą apie korupcijos atvejį tapatina su išdavyste ar įskundimu: „*ne ožys esu*“ – rašo vienas respondentas.

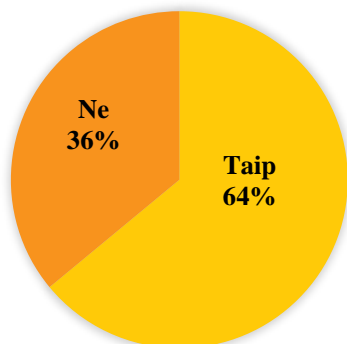
Iš kitų Šiaulių apskrities savivaldybių Akmenės rajono respondentai išsiskiria tuo, kad šiek tiek didesnė dalis nurodo, jog nedrįsta pranešti, šiek tiek mažesnė dalis – nežino, kaip tai padaryti.

Tyrimo duomenys rodo, kad motyvai, dėl kurių nepranešama apie korupciją, priklauso nuo lyties (žr. 2 priedas, P19 lent.): nedrįstu pranešti dažniau vaikinai (37 proc.) nei merginos (23 proc.), informacijos stoką, kaip priežastį, trukdančią panešti apie korupciją, taip pat šiek tiek dažniau nurodo vaikinai (31 proc.) nei merginos (22 proc.).

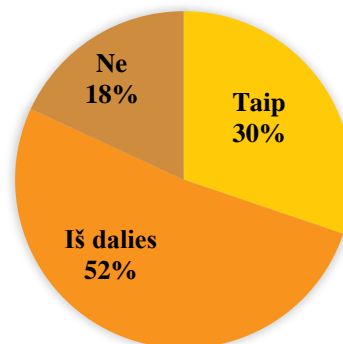
Sprendimo pranešti ar nepranešti apie korupcijos atvejį motyvai susiję su visuomeniniu aktyvumu. Aktyviai dalyvaujantys visuomeniniame gyvenime jaunuoliai dažniau nei kiti nurodo, kad pranešti yra ne jų reikalas, tačiau dažniau įsitikinę, kad į jų pranešimą kas nors reaguos. (žr. 2 priedas, P20 lent., P21 lent.).

3.5. Jaunimo antikorupcinio švietimo patirtys ir vertinimas

Antikorupcinio švietimo aprėpties siekis jaunimo auditorijoje yra 100 proc. Tyrimas atskleidė, kad Akmenės rajono 16-19 metų jaunimo antikorupcinio švietimo aprėptis yra 60 proc. t. y. mažiau nei dviem trečdaliams 16–29 m. asmenų teko mokymo įstaigoje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją (žr. 3.5.1 pav.)

„Ar Jums teko mokymo įstaigoje ar darbovietėje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją?“ (N=144)

„Jei atsakėte taip, ar šie renginiai sustiprino Jūsų nepakantumą korupcijai?“ (N=116)

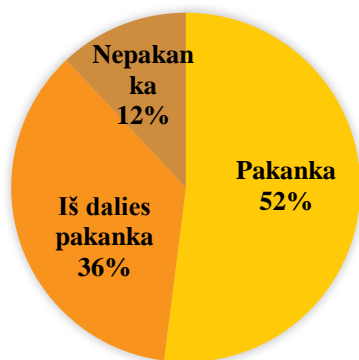
3.5.1 pav. Dalyvavimas antikorupciniame švietime ir jo poveikumo vertinimas

Siekiant įvertinti antikorupcinio švietimo renginių poveikumą, anketoje buvo pateiktas klausimas „Ar šie renginiai sustiprino nepakantumą korupcijai?“. Tyrimas atskleidė pakankamai stiprų antikorupcinių renginių poveikį: 30 proc. jaunuolių pažymėjo atsakymą „taip“, 52 proc. – kad tik renginiai sustiprino nepakantumą korupcijai iš dalies ir tik penktadalis nurodė poveikio nepatyrę.

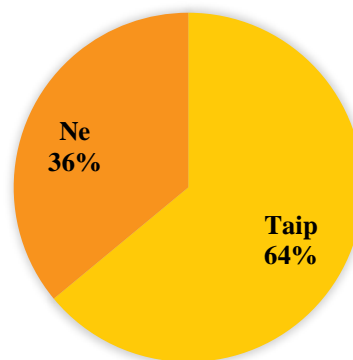
Akmenės rajone antikorupciniuose renginiuose yra dalyvavę 4 proc. punktais daugiau jaunuolių nei visoje Šiaulių apskrities imtyje. Akmenės rajono respondentai šiek tiek geriau vertina ir šių renginių poveikumą.

Tyrimas atskleidė, kad antikorupcinio švietimo renginių poveikumo vertinimas priklauso nuo lyties: vaikinai yra kritiškesni nei merginos (žr. 2 priedas, P25 lent.). Taip pat geriau nei kiti renginius vertina visuomeniškai aktyvūs respondentai (žr. 2 priedas, P26 lent.).

Vienas iš svarbiausių pirminių antikorupcinio švietimo tikslų yra teikti informaciją apie korupciją ir kovos su ja priemones.

„Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?“

„Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?“

3.5.2 pav. Informacijos apie korupciją pakankamumas ir jos poreikis (N=144)

Tyrimo duomenys rodo (žr. 3.5.2 pav.), kad informacijos korupcijos ir jos prevencijos klausimais pakanka pusei respondentų, 36 proc. nurodė, kad pakanka tik iš dalies, 12 proc. jaunuolių atsakė, kad nepakanka. Tokias respondentų nuostatas ir motyvaciją dalyvauti antikorupcinio švietimo veiklose patvirtina ir atsakymai į klausimą „Ar norėtų daugiau sužinoti apie korupciją?“. Du trečdaliai (62 proc.) respondentų norėtų daugiau informacijos šia tema, 36 proc. atsakė „Ne“. Taigi, organizuojant antikorupcinį švietimą reikia atkreipti dėmesį į tai, kad apie trečdalis jaunuolių neturi vidinės motyvacijos dalyvauti užsiėmimuose tokia tematika.

Akmenės rajone jaunuolių vidinė motyvacija dalyvauti antikorupcinio švietimo renginiuose yra šiek tiek didesnė nei kitose Šiaulių apskrities savivaldybėse.

Nustatyta, kad lytis yra ženklus informuotumo apie korupciją veiksnys (žr. 2 priedas, P22 lent.). Merginos dažniau nurodo, kad apie korupciją norėtų sužinoti daugiau (72 proc.) nei vaikinai (54 proc.).

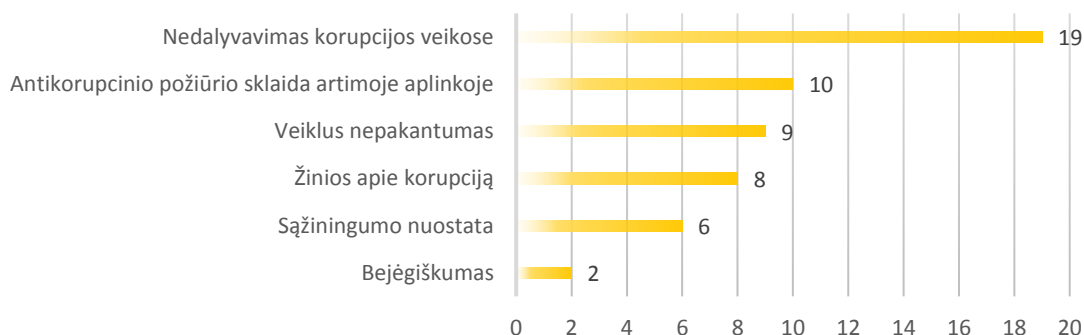
Tyrimo duomenys rodo, informacijos apie korupciją poreikis priklauso nuo visuomeninio ir politinio jaunimo aktyvumo, tačiau ryšys nėra stiprus (žr. 2 priedas, P23 lent., P24 lent.). Jaunuoliai, aktyviai dalyvaujantys visuomeninėje veikloje, dažniau pažymėjo, kad apie korupciją norėtų sužinoti daugiau (nurodė 67 proc.) nei jaunuoliai joje nedalyvaujantys (nurodė 62 proc.). Panaši situacija stebima ir lyginant jaunimo grupes pagal politinį aktyvumą. Ketinantys balsuoti ateinančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose dažniau pažymi, kad apie korupciją ir kovą su ja norėtų daugiau informacijos (nurodė 69 proc.) nei balsuoti neketinantys ar neapsisprendę jaunuoliai (nurodė 60 proc.).

Respondentams anketoje buvo užduotas atviras klausimas, kaip, jų nuomone, jaunimas gali prisidėti prie korupcijos mažinimo? Į šį klausimą atsakė 54 jaunuoliai arba 38 proc. apklausos Akmenės rajone dalyvių. Respondentų atsakymai suskirstyti į 6 kategorijas, atspindinčias jaunimo aktyvumo mažinant korupciją tematinės kryptis, iš kurių 5 yra pozityvios, 1 – negatyvi, atspindinti neveikimą arba veiklos kliūtis: *Veiklus nepakantumas; Antikorupcinio požiūrio sklaida artimoje aplinkoje; Nedalyvavimas korupcijos veiklose; Informuotumas apie korupciją; Sąžiningumo nuostata; Bejėgiškumas* (žr. 3.5.1 lentelę, 3.3.3 pav.).

Jaunimo aktyvumo mažinant korupciją tematinės kryptys. Atsakymų į atvirą anketos klausimą kategorijos (N=54)

Kategorija	Teiginiai
Nedalyvavimas korupcijos veikose	Baigę studijas ir pradėdami dirbti neimtų kyšių; Nebūti korumpuotiems patiems; Neduoti kyšio; Neduoti kyšių viešosioms įstaigoms; Pats to neskatinti
Antikorupcinio požiūrio sklaida artimoje aplinkoje	Daugiau apie tai kalbėti garsiai; Galime apie tai plačiau diskutuoti, Jie patys turėtų nedaryti korupcijos, rodyti pavyzdį vyresniems; Nebesekti tėvų pavyzdžiu duodant kyšius; Nesielgti korumpuotai ir skatinti kitus sekti jų pavyzdžiu; Šviesti artimuosius, vyresnio amžiaus asmenis
Veiklus nepakantumas	Nebijoti apie tai pranešti ir paprotinti nieko blogo tame nematančius piliečius; Visus nusižengimus įskusti; Pastebėję korupcijos atvejį jo netoleruoti; Pranešti teisėsaugai apie korupciją
Žinios apie korupciją	Galėtų rengti įvairias paskaitas, kuriomis galbūt sumažintų korupcijos kiekį; Daugiau ja domėtis; Dalyvauti renginiuose apie korupciją
Sąžiningumo nuostata	Būti atsakingu už savo veiksmus, elgtis sąžiningai; Būti sąžiningiems ir netoleruoti korupcijos, kitaip viskas bus veltui; Elgtis sąžiningai; Laikytis taisyklių, būti sąžiningais; Rašant atsiskaitymo darbus nesukčiauti
Bejėgiškumas	Negali, nes jaunimas tai dulkelė šioje šalyje, niekas mūsų neklauso; Nežinau, ar valstybei būtų svarbi jaunimo nuomonė

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausiai apklaustųjų siūlo patiems nedalyvauti korupcijos veikose, t.y. neimti ir neduoti kyšių, kontroliuoti savo veiksmus, nesielgti korumpuotai ir kt. (žr. 24 lent.).

3.5.3 pav. Atvirų atsakymų, išreiškiančių jaunimo aktyvumo mažinant korupciją tematinės kryptis, pasiskirstymas (Respondentų skaičius N=54)

Jaunimas sąmoningai suvokia, kad reikia būti nepakantiems korupcijai ir imtis aktyvių veiksmų. Respondentai nurodė, kad jaunimas turi pranešti atitinkamoms institucijoms pastebėjus korupcijos atvejį, prisidėti prie nusikaltimų viešinimo. Vienas iš svarbiausių veiksmų kovai su nesąžiningu elgesiu – antikorupcinio požiūrio sklaida. Jaunimas teigė, kad reikia būti atsakingiems, pilietiškiems, turėti savo nuomonę ir nesivadovauti senesnių kartų blogu pavyzdžiu. Apklaustieji siūlė šviesti ne tik jaunimą, bet ir tėvus, senelius, giminaičius, parodyti jiems tinkamą pavyzdį. Jaunuoliai siūlė rengti paskaitas, užsiėmimus, renginius, vykdyti akcijas korupcijos tema. Keletas jaunuolių jaučiasi neišklausomi, svarstė, ar valstybei išvis yra svarbi jaunų žmonių nuomonė.

TYRIMO APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

Jaunimo korupcinės patirtys, žinios, nuostatas, požiūriai į korupciją ir jos paplitimą

- *Jauni žmonės (16-19 m. amžiaus) Akmenės rajone turi mažai dalyvavimo korupcinėse situacijose patirties, daugiausiai gaunant sveikatos paslaugas, rečiau – administracines paslaugas, todėl suvokti korupcijos reiškinį jiems yra pakankamai sudėtinga. Jaunimo korupcinės veiklos vaizdiniai ir esmės suformuoti žiniasklaidos ir buitinio diskurso pagrindu, todėl atspindi pakankamai negatyvų šalies paveikslą. Daugiau kaip 50 proc. jaunuolių mano, kad šalies politinėse ir viešojo administravimo institucijose korupcijos lygis yra aukštas arba labai aukštas. Tokie duomenys kelia pagrįstą nerimą, nes, kaip rodo tyrimai, nuomonė apie korupciją yra stipriai susijusi su asmens pasitikėjimu valdžios institucijomis, o žemas pasitikėjimas neigiamai veikia demokratijos procesus, yra susijęs su bendru nusivylimu ir netikėjimu šalies perspektyva.*
- *Korupcijos vaizdinys yra kontekstualus, jaunimo sprendimas pateisinti ar nepateisinti nesąžiningą elgesį priklauso nuo daugelio aplinkybių. Dažniausiai nepriimtiniu elgesiu jaunuoliai korupciją atpažįsta ir įvardija viešojo administravimo srityje, tačiau, jei korupcinės veiklos metu naudą gavo ne tik korupcijos subjektai, bet ir korupcijos procese nedalyvavusios gyventojų grupės – žmonės darbuotojai, socialiai remtinės šeimos ir pan. – dalis jaunų žmonių tokį nesąžiningą elgesį yra linkę pateisinti.*
- *Dauguma Akmenės rajono jaunuolių (16-19 m. amžiaus) gerai supranta, kokią žalingą poveikį korupcija daro šalies vystymuisi, verslo ir ekonomikos plėtrai, tačiau nemaža dalis jaunimo nežino, kaip tai veikia juos pačius ir artimą aplinką. Mažiausiai žinių apie tai, kokios gali būti korupcijos reiškinų pasekmės jiems asmeniškai, jų artimiesiems, draugams turi moksleiviai. Jaunuoliams sudėtinga įvardinti korupcijos poveikio sau savo aplinkai pasekmes, korupcijos poveikio jie nemato ir darbinės veiklos, savarankiško gyvenimo perspektyvos kontekste.*
- *Sąžiningumo vertybė yra svarbi daugeliui jaunų žmonių, virš 80 proc. jaunuolių, siekdami materialinės naudos, pasiryžę elgtis sąžiningai, tačiau ši nuostata nėra suderinama su aplinkos stebėjimo pagrindu suformuotu įsitikinimu, kad sėkmę gyvenime dažnai apsprendžia nesąžininga elgsena (taip mano trečdalis jaunuolių).*
- *Jaunimas turi labai neigiamas nuostatas politikų atžvilgiu. Mano, kad jie sąmoningai ar nesąmoningai atstovauja siaurų grupių interesus, priima daugumai nepalankius politinius sprendimus. Nepasitikėjimo jų veikla priežastimi įvardija nesąžiningų politikų nebaudžiamumą. Nuostata, kad Akmenės rajono savivaldybėje korupcijos lygis yra aukštas arba labai aukštas išreiškia apie penktadalis respondentų*
- *Korupcijos naudos pripažinimas yra viena iš korupcinio veikimo paskatų. Trečdalis jaunuolių mano, kad kyšis dažnai padeda spręsti problemas. Apie trečdalis jaunuolių ketina nesąžiningai elgtis iškilus kliūčiai gaunant administracines paslaugas, dešimtadalis pasirengę dalyvauti perkant balsą.*

Antikorupcinis jaunimo potencialas

- *Apie 30 proc. jaunų žmonių (16-19 m.) Akmenės rajone išreiškia nuostatą aktyviai dalyvauti preventuojant ir išaiškinant korupcines situacijas, apie korupcijos faktą nepraneštų tik dešimtadalis. Didžiausias kliūtis jaunimui siekiant pranešti apie korupcijos atvejį sudaro neužtikrintumas veikiant viešumoje (nedrąsu pranešti), informacijos kaip tai padaryti stoka ir pranešimo beprasmiškumo pripažinimas (niekas nereaguos).*

- *Vaikinų antikorupcinis potencialas yra žemesnis nei merginų.* Jie rečiau pastebi neigiamą korupcijos poveikį šalies raidai, yra dažniau linkę ją pateisinti, turi silpniau išreikštas sąžiningumo nuostatas (igyti turtą sąžiningu būdu), dažniau nurodo, kad kyšis padeda spręsti problemas, dažniau išreiškia ketinimus nesąžiningai elgtis tiek gaunant administracines paslaugas, tiek balsavimo procedūrose, dažniau nurodo, kad apie pastebėtą korupciją tikrai nepraneštų, jiems mažiau įdomios antikorupcinio švietimo temos.
- *Jaunimo antikorupcinis potencialas yra susijęs su visuomeniniu aktyvumu.* Jaunuoliai, kurie yra aktyvūs kokių nors visuomeninių grupių nariai, dažniau pastebi asmeniškai jiems, jų šeimai ir draugams korupcijos daromą žalą, jų tarpe yra daugiau įsitikinusių, kad kyšis padeda spręsti problemas, šiek tiek dažniau ketina elgtis nesąžiningai balsų pirkimo situacijoje, tačiau ir apie pastebėtą korupcijos atvejį praneštų dažniau, norėtų daugiau apie ją sužinoti.
- *Jaunimo antikorupcinis potencialas yra susijęs su politiniu aktyvumu.* Jaunuoliai, kurie domisi politiniu gyvenimu, ketina dalyvauti rinkimuose dažniau pastebi korupcijos daromą žalą valstybei ir asmeniškai jiems, jų šeimai ir draugams, dažniau pasisako, kad korumpuotas elgesys yra nepriimtinas, dažniau įsitikinę, kad turto reikia siekti tik sąžiningais būdais, rečiau ketina elgtis nesąžiningai susidūrę su kliūtimi gaunant administracines paslaugas, neįsitraukti į balsų pirkimo situaciją, dažniau praneštų apie korupcijos atvejį, apie korupciją ir kovą su ja, norėtų daugiau informacijos.
- *Akmenės rajone gyvenančių jaunų žmonių (16-19 m.) antikorupcinis potencialas yra šiek tiek didesnis nei vidutiniškai Šiaulių apskrityje.* Jie dažniau sąžiningumo vertybę iškelia pirma turtingumo, yra įsitikinę, kad nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime turi daugiau galimybių kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo, šiek tiek didesnę jų vidinę motyvaciją dalyvauti antikorupcinio švietimo renginiuose.

Antikorupcinio švietimo situacija, antikorupcinės veiklos organizavimo galimybės

- *Tyrimas atskleidė, kad Akmenės rajono jaunimo antikorupcinio švietimo aprėptis yra apie 64 proc.* Dauguma (80 proc.) antikorupcinio švietimo renginiuose dalyvavusių jaunuolių pripažįsta jų didesnę ar mažesnę poveikumą stiprinant nepakantumą korupcijai.
- *Jaunimo nuostatos dėl informacijos poreikio apie korupciją ir kovos su ja būdus antikorupciniam švietimu palankios tik iš dalies:* daugiau sužinoti apie korupciją norėtų du trečdaliai jaunuolių, trečdalis teigia, kad informacija apie tai jiems nėra aktuali.
- *Korupcijos klausimų sprendimas, jaunimo nuomone, visų pirma, yra susijęs su sąžiningumo nuostata.* Asmeninis sąžiningumas įvardijamas kaip nauda, suteikianti teigiamą emociją, pasitikėjimą, atmetanti kaltės jausmą. Išryškėja liberalusis individualistinis požiūris, besiremiantis teise laisvai priimti sprendimus ir atsakomybę už savo veiklą. Atsakydami į atvirus anketos klausimus, jaunuoliai akcentuoja asmeninę atsakomybę ir apsisprendimą elgtis sąžiningai ir netiki galimybe greitai paveikti kitą žmogų pakeičiant jo nuostatas ir elgseną.
- *Jaunimo antikorupcinio švietimo veiksmingumo sąlygos jaunimo požiūriu yra:* mokymų/ diskusijų/ pokalbių tematikos, lektorių ar moderatorių atranka, mokymuose dalyvaujančiųjų tikslinių grupių atranka, turinio temų ir pateikties modeliavimas (atskleidžiant korupcijos formas, priežastis ir pasekmes, korupcijos atpažinimo problemas, sąžiningo elgesio pasirinkimo situacijas ir pasekmes).

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Abramo, C. W. (2007). *How much do perceptions of corruption really tell us?* Economics Discussion Papers, No. 2007-19, Kiel: Institute for the World Economy (IfW). Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1726825 (Žiūrėta 2018-06-05).
2. Acus, A. (2012). Kaip ištrūkti iš korupcijos aklavietės? Čilės sėkmės istorija ir Argentinos agonija. *Politologija*, 67(3), 143-200.
3. Burroughs, J. E., Rindfleisch, A. (2002). Materialism and well-being: A conflicting values perspective. *Journal of Consumer research*, 29(3), 348-370.
4. Chowdhury, R. M., Fernando, M. (2013). The role of spiritual well-being and materialism in determining consumers' ethical beliefs: An empirical study with Australian consumers. *Journal of Business Ethics*, 113(1), 61-79.
5. Cimbro, E. (2017). *Youth against corruption*. Council of Europe, Committee on Culture, Science, Education and Media, 2017-06-29. Prieiga per internetą: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=24233&lang=en> (Žiūrėta 2018-06-05).
6. Gylys, R. (2017). *Ar yra įrankių padedančių kurti antikorupcinę aplinką viešajame sektoriuje bei ar pakanka Antikorupcinės aplinkos vadovo?* Specialiųjų tyrimų tarnybos Korupcijos prevencijos valdybos viršininko pranešimas diskusijai Šiauliuose, 2017-09-28.
7. Gino, F., Mogilner, C. (2014). Time, money, and morality. *Psychological Science*, 25(2), 414-421.
8. Gong, T., Wang, S. (2013). Indicators and implications of zero tolerance of corruption: The case of Hong Kong. *Social Indicators Research*, 112(3), 569-586.
9. Goudie, Y., Burnett, S., Thayenthal, A. (2014). *Anti-corruption kit: 15 ideas for young activists*. Transparency International. Prieiga per internetą: [https://www.transparency.org/whatwedo/tools/anti corruption kit 15 ideas for young activists/4](https://www.transparency.org/whatwedo/tools/anti%20corruption%20kit%2015%20ideas%20for%20young%20activists/4) (Žiūrėta 2018-06-05).
10. Graycar, A. (2015). Corruption: classification and analysis. *Policy and Society*, 34(2), 87-96.
11. Hanna, R., Bishop, S., Nadel, S., Scheffler, G., Durlacher, K. (2011). *The effectiveness of anti-corruption policy. What has worked, what hasn't, and what we don't know*. Technical report. London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London.
12. Hoffmann, L. K., Patel, R. N. (2017). *Collective action on corruption in Nigeria. A social norms approach to connecting society and institutions*. Great Britain: Chatham House, the Royal Institute of International Affairs.
13. Houser, D., List, J. A., Piovesan, M., Samek, A. S., Winter, J. (2015). *On the origins of dishonesty: From parents to children*. SPI Working Paper Series, No. 027-SPI. National Bureau of Economic Research, The University of Chicago.
14. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, 2005-10-31, (Lietuvos Respublikai įsigaliojo 2007-01-20).
15. Kearns, S. (2015). *Communicating anti-corruption - An analysis of Transparency International's role in the anti-corruption industry*. Master Thesis. Malmo: Malmo University.
16. Kimeu, S. (2014). Corruption as a challenge to global ethics: the role of Transparency International. *Journal of Global Ethics*, 10(2), 231-237.
17. Kish-Gephart, J. J., Harrison, D. A., Treviño, L. K. (2010). Bad apples, bad cases, and bad barrels: Meta-analytic evidence about sources of unethical decisions at work. *Journal of applied psychology*, 95(1), 1-31.
18. Kouchaki, M., Smith-Crowe, K., Brief, A. P., Sousa, C. (2013). Seeing green: Mere exposure to money triggers a business decision frame and unethical outcomes. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 121(1), 53-61.
19. Lankauskas, M., Nikartas, S. (2017). Korupcija nevyriausybiname sektoriuje: politinė korupcija labdaros ir paramos fondų veikloje. *Teisės problemos*, 2(94), 87-114.
20. LR Korupcijos prevencijos įstatymas, 2002 m. gegužės 28 d. Nr. IX-904, aktuali redakcija, 2018 03 01.

21. Marquette, H., Flanary, R., Rao, S., Morris, D. (2012). *Supporting anti-corruption reform in partner countries: concepts, tools and areas for action*. Concept Paper (2). Brussels: Europe Aid. Prieiga per internetą: <https://europa.eu/capacity4dev/t-and-m-series/blog/concept-paper-nr-2-supporting-anti-corruption-reform-partner-countries---concepts-tools-and-are> (Žiūrėta 2018-06-05).
22. Mazar, N., Amir, O., Ariely, D. (2008). The dishonesty of honest people: A theory of self-concept maintenance. *Journal of marketing research*, 45(6), 633-644.
23. Menocal, R. A., Taxell, N., Johnsen, J. S., Schmaljohann, M., Montero, A. G., De Simone, F. (2015). *Why corruption matters: Understanding causes, effects and how to address them*. Evidence Paper on Corruption. Glasgow: Department for International Development.
24. Mungiu-Pippidi, A. (2016). For a new generation of objective indicators in governance and corruption studies. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(3), 363-367.
25. Navot, D. (2014). The concept of political corruption: Lessons from a lost epoch. *Public Integrity*, 16(4), 357-374.
26. Navot, D., Cohen, N. (2015). How policy entrepreneurs reduce corruption in Israel. *Governance*, 28(1), 61-76.
27. Paliduskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, 25-38.
28. Rendtorff, J. D. (2010). The concept of corruption: moral and political perspectives. *Organization and Management*, 1/2010, 125-133.
29. Sihombing, S. O. (2018). Youth perceptions toward corruption and integrity: Indonesian context. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 1-6.
30. *Stiprėja Lietuvos antikorpucinis potencialas*. (2017). LR Specialiųjų tyrimų tarnyba. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/lt/naujienos/?cat=1&nid=2722> (Žiūrėta 2018-06-05).
31. Thomas, T. P. (2013). The effect of personal values, organizational values, and person-organization fit on ethical behaviors and organizational commitment outcomes among substance abuse counselors: A preliminary investigation. Doctoral dissertation. University of Iowa. Prieiga per internetą: <http://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4877&context=etd> (Žiūrėta 2018-05-30).
32. Thompson, D. F. (2013). Two concepts of corruption. Edmond J. Safra Working Papers, No. 16. Cambridge: Harvard University. Prieiga per internetą: <http://www.law.uh.edu/assignments/fall2013/24767-1.pdf> (Žiūrėta 2018-06-05).
33. Transparency International Fiji. (2013). *Integrity and corruption in Fiji. What do young people think?* Transparency International Fiji – Youth Integrity Survey. Suva City. Prieiga per internetą: http://www.transparencyfiji.org/docs/YouthIntegritySurveyReport2013_TIFiji.pdf (Žiūrėta 2018-06-05).
34. Transparency International Lietuvos skyrius. (2011). *Lietuvos jaunimo sąžiningumo tyrimas*. Prieiga per internetą: http://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2015/10/tils_jaunimo_saziningumo_tyrimas-1.pdf (Žiūrėta 2018-06-05).
35. Vaisvalavičiūtė, A. (2007). Antikorpucinis švietimas: Lietuvos atvejis. *Viešoji politika ir administravimas*, 1(21), 75-86.
36. Vveinhardt, J., Gulbovaitė, E. (2012). Asmeninių ir organizacinių vertybių kongruencija: percepcijos aspektai. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 1(30), 213-221.
37. Weisel, O., Shalvi, S. (2015). The collaborative roots of corruption. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(34), 10651-10656.

PRIEDAI

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

KĄ MANOTE APIE KORUPCIJĄ?

Anketa 16-29 metų Šiaulių apskrities gyventojams

Gerbiamieji apklausos dalyviai,

Kviečiame Jus išreikšti savo nuomonę apie korupciją politikoje ir viešajame sektoriuje. Apklausa anoniminė, bus naudojami tik apibendrinti duomenys. Tyrimo rezultatai bus panaudoti kuriant antikorupcines programas jaunimui.

Jūsų nuomonė yra labai svarbi.

Tyrimas „Jaunimo nuostatos ir požiūris į korupciją bei antikorupcinis potencialas“ atliekamas įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą „Šiaulių apskrities jaunimo nepakantumo korupcijai nuostatų formavimas“, projekto Nr. 10.1.2-ESFA-K-917-02-0017.

Projektą įgyvendina Šiaurės Lietuvos kolegija.

Adresas pasiteiravimui: korupcijane0@gmail.com

Tyrime naudojamų sąvokų paaiškinimas:

Korupcija yra laikomas piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant asmeninės naudos – tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose.

Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos – kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant naudos sau ar kitiems.

Kyšiu yra laikoma bet kokia turtinė ar kitokia asmeninė nauda (tiek pinigai, tiek kitos vertybės) sau ar kitam asmeniui už pageidaujamą teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą.

Iš anksto dėkojame už atsakymus!

BENDRIEJI DUOMENYS

1. Jūs esate:

- Moteris
- Vyras

2. Jūsų amžius:

- 16-19 m.
- 20-24 m.
- 25-29 m.

3. Jūsų gyvenamoji vieta:

- Šiaulių miestas
- Šiaulių rajonas
- Akmenės rajonas
- Pakruojo rajonas
- Radviliškio rajonas
- Joniškio rajonas
- Kelmės rajonas

4. Jūsų užimtumas:

- Mokausi mokykloje
- Studijuoju
- Dirbu
- Dirbu ir mokausi / studijuoju
- Šiuo metu nedirbu

5. Kokiam socialiniam sluoksniui pagal pajamas ir padėtį visuomenėje Jūs priskirtumėte savo šeimą?

- Žemesniajam
- Viduriniajam
- Aukštesniajam

6. Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys? (Mokyklos seimo, studentų atstovybės, kitos mokinių ar studentų organizacijos narys, vietos bendruomenės, NVO, visuomeninio judėjimo, politinės partijos ir kt.)

- Taip
- Ne

7. Ar Jūs domitės politiniais įvykiais Lietuvoje? (Seimo, Vyriausybės, Prezidentūros darbu, rinkimais ir pan.)

- Taip, domiuosi
- Taip, šiek tiek domiuosi
- Ne, nesidomiu

8. Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?

- Taip
- Ne
- Nežinau

ANTI-KORUPCINĖS NUOSTATOS IR ELGSENA

9. Kaip Jūs manote, ar korupcija kenkia...

	Taip	Ne	Nežinau
...Jums asmeniškai?	☐	☐	☐
...Jūsų šeimai ir draugams?	☐	☐	☐
...jaunimui, tokiam kaip Jūs?	☐	☐	☐
...verslo ir ekonomikos plėtrai?	☐	☐	☐
...šalies vystymuisi?	☐	☐	☐

10. Toliau lentelėje pateikiamos situacijos. Ar jose aprašytas elgesys yra Jums priimtinas?

Situacijos	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys
Įmonės vadovas slepia mokesčius, todėl darbuotojams moka didesnę atlyginimą	☐	☐
Savivaldybės tarnautojas reikalauja kyšio, tačiau žada greičiau parengti pažymą	☐	☐
Ministerijos tarnautojas įdarbina savo šeimos narį, nors šis neturi tinkamos kvalifikacijos	☐	☐
Norėdamas gauti geresnį gydymą, žmogus duoda dovaną gydytojui arba slaugei	☐	☐
Tikėdamiesi, kad mokytoja skirs daugiau dėmesio jų vaikams, klasės tėvai dovanoja jai Akropolio dovanų čekį	☐	☐
Politiko labdaros fondas prieš rinkimus mokyklai dovanoja 10 kompiuterių	☐	☐
Politikas socialiai remtinai šeimos vaikams nuperka dviratį ir prašo per rinkimus balsuoti už jį	☐	☐
Senelis, norėdamas slaugos namuose atsidėkoti socialiniam darbuotojui, duoda jam 5 eurus	☐	☐

11. Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?

- Būti turtingu yra svarbiausia: priimtina meluoti ir apgaudinėti, ignoruoti kai kuriuos įstatymus ir piktnaudžiauti galia siekiant tikslo
- Būti turtingu yra truputį svarbiau negu būti sąžiningu
- Būti sąžiningu yra truputį svarbiau negu būti turtingu
- Būti sąžiningu yra daug svarbiau negu būti turtingu
- Nežinau

12. Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?

- Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime daug pasiekia
- Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime šiek tiek daugiau pasiekia nei tie, kurie to nedaro
- Nuoširdus, teisingas žmogus turi šiek tiek daugiau galimybių gyvenime kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo
- Nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime daug daugiau pasiekia nei žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti
- Nežinau

13. Ar per pastaruosius 12 mėnesių Jūs susidūrėte su tarnautoju / darbuotoju nesąžiningu, neskaidriu elgesiu?

	Taip	Ne	Neturėjote jokio ryšio su šia paslauga
Norint gauti dokumentą ar leidimą	☐	☐	☐
Laikant egzaminą, atsiskaitymo metu mokymo įstaigoje arba kursuose	☐	☐	☐
Norint gauti medicininę pagalbą	☐	☐	☐
Siekiant išvengti problemų su policija (pvz., išvengti baudos)	☐	☐	☐
Norint gauti socialinę pašalpą ar paramą	☐	☐	☐

14. Koks, Jūsų nuomone, yra korupcijos lygis šiose organizacijose?

	Labai Žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai Aukštas	Nežinau
Viešosiose sveikatos priežiūros įstaigose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Privačiose sveikatos priežiūros įstaigose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialinės paramos įstaigose (Socialinės paramos skyrius, globos namai ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo įstaigose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jūsų miesto/ rajono savivaldybėje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politinėse partijose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos Respublikos seime	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos Respublikos vyriausybėje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos Respublikos teismuose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Europos Parlamente	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Kaip manote, ar kyšis (pinigai, daiktinės dovanos, paslaugos ir pan.) padeda spręsti problemas?

- Dažniausiai padeda
- Kartais padeda
- Nepadeda

ANTI-KORUPCINIS POTENCIALAS**16. Ką darytumėte, jei Jums greitai reikėtų dokumento (pvz., sveikatos pažymos) ir asmuo, atsakingas už Jūsų dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaitių?**

- Lauksite
- Paklausite, kiek tiksliai truks dokumento gavimas ir bandysite išsiaiškinti priežastį
- Bandysite ieškoti draugo/ giminaičio, kuris gali „padėti“ ir paspartinti procesą
- Mokėsite papildomą neoficialų mokėjimą, kad pagreitinumėte procesą

17. Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas į savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatęs balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?

- Tai puiku! Iškart sutinkate ir už jį balsuojate
- Sutinkate, bet balsuojate už savo pasirinktą kandidatą
- Jūs ilgai dvejojate ir galiausiai nusprendžiate atsisakyti pasiūlymo
- Iškart nesutinkate su pasiūlymu

18. Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?

- Nekreipiu dėmesio, tiesiog balsuoju už savo pasirinktą kandidatą
- Pasipiktinu ir aptariu tai su draugais
- Prieinu ir įspėju komisijos narį, kad jis elgiasi neleistinai
- Pranešu balsavimo komisijos pirmininkui arba STT

19. Jei atsitiktų, kad susidūrėte su korumpuotu veiksniu ar esate pasirengęs pranešti apie tai?

- Taip, praneščiau
- Ne, nepraneščiau
- Sunku pasakyti, priklausytų nuo aplinkybių

20. Jei nesate pasirengęs pranešti, tai kodėl?

Galima pasirinkti keletą atsakymų

- Nedrįstu pranešti
- Nežinau būdų, kaip pranešti
- Nesijaučiu saugus
- Manau, kad į mano pranešimą greičiausiai niekas nereaguotų
- Nenoriu pranešti, nes tai ne mano reikalas
- Manau, kad korupcija nedaro žalos
- Nenoriu nieko išduoti/ įskųsti
- Kita priežastis (įrašykite).....

ANTI-KORUPCINIO ŠVIETIMO PATIRTYS IR VERTINIMAS

21. Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją? (Suprantate, kas yra korupcija, atpažįstate korupcijos atvejus, žinote, kur kreiptis, pastebėjus korupcijos atvejį)

- Pakanka
- Iš dalies pakanka
- Nepakanka

22. Ar Jums teko mokymo įstaigoje ar dabovietėje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją? (Klasės valandėlės, paskaitos, seminarai, diskusijos ir pan.)

- Taip
- Ne

23. Jei atsakėte taip, ar šie renginiai sustiprino Jūsų nepakantumą korupcijai?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

24. Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?

- Taip
- Ne

25. Kaip, Jūsų nuomone, jaunimas gali prisidėti prie korupcijos mažinimo?

Įrašykite.....

Dėkojame už atsakymus ir sugaištą laiką

Atsakymai į tyrimo klausimus atsižvelgiant į jaunimo demografinius ir socialinius požymius

P1 lentelė

Atsakymų į klausimą „Kaip Jūs manote, ar korupcija kenkia...“ pasiskirstymas atsižvelgiant į lytį (N=144)

	Jūs esate:					
	Moteris			Vyras		
	Taip	Ne	Nežinau	Taip	Ne	Nežinau
...Jums asmeniškai?	47,4	30,8	21,8	45,9	32,8	21,3
...Jūsų šeimai ir draugams?	53,8	20,5	25,6	48,4	30,6	21,0
...jaunimui, tokiam kaip Jūs?	60,3	20,5	19,2	45,9	21,3	32,8
...verslo ir ekonomikos plėtrai?	80,8	7,7	11,5	75,8	9,7	14,5
...šalies vystymuisi?	89,7	2,6	7,7	82,0	4,9	13,1

P2 lentelė

Atsakymų į klausimą „Kaip Jūs manote, ar korupcija kenkia...“ pasiskirstymas atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

	Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?					
	Taip			Ne		
	Taip	Ne	Nežinau	Taip	Ne	Nežinau
...Jums asmeniškai?	54,9	27,5	17,6	44,0	33,0	23,1
...Jūsų šeimai ir draugams?	62,7	21,6	15,7	46,7	26,1	27,2
...jaunimui, tokiam kaip Jūs?	58,8	21,6	19,6	52,7	19,8	27,5
...verslo ir ekonomikos plėtrai?	76,5	7,8	15,7	80,4	8,7	10,9
...šalies vystymuisi?	82,4	3,9	13,7	89,0	3,3	7,7

P3 lentelė

Atsakymų į klausimą „Kaip Jūs manote, ar korupcija kenkia...“ pasiskirstymas atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

	Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vyksiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?								
	Taip			Ne			Nežinau		
	Taip	Ne	Nežinau	Taip	Ne	Nežinau	Taip	Ne	Nežinau
...Jums asmeniškai?	52,0	24,0	24,0	59,4	28,1	12,5	35,9	30,8	33,3
...Jūsų šeimai ir draugams?	68,0	16,0	16,0	45,5	36,4	18,2	43,6	15,4	41,0
...jaunimui, tokiam kaip Jūs?	64,0	18,0	18,0	43,8	28,1	28,1	51,3	10,3	38,5
...verslo ir ekonomikos plėtrai?	78,0	10,0	12,0	78,8	9,1	12,1	76,9	5,1	17,9
...šalies vystymuisi?	90,0	2,0	8,0	84,4	6,3	9,4	79,5	2,6	17,9

Jaunimo nuomonė apie korupcinių situacijų priimtinumą atsižvelgiant į lytį (N=144)

	Jūs esate:			
	Moteris		Vyras	
	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys
Įmonės vadovas slepia mokesčius, todėl darbuotojams moka didesnę atlyginimą	34,6	65,4	38,1	61,9
Savivaldybės tarnautojas reikalauja kyšio, tačiau žada greičiau parengti pažymą	3,8	96,2	17,5	82,5
Ministerijos tarnautojas įdarbina savo šeimos narį, nors šis neturi tinkamos kvalifikacijos	5,1	94,9	20,6	79,4
Norėdamas gauti geresnę gydymą, žmogus duoda dovaną gydytojui arba slaugei	17,9	82,1	36,5	63,5
Tikėdamiesi, kad mokytoja skirs daugiau dėmesio jų vaikams, klasės tėvai dovanoja jai „Akropolio“ dovanų čekį	7,7	92,3	28,6	71,4
Politiko labdaros fondas prieš rinkimus mokyklai dovanoja 10 kompiuterių	47,4	52,6	57,1	42,9
Politikas socialiai remtinos šeimos vaikams nuperka dviratį ir prašo per rinkimus balsuoti už jį	10,3	89,7	36,5	63,5
Senelis, norėdamas slaugos namuose atsidėkoti socialiniam darbuotojui, duoda jam 5 eurus	53,8	46,2	58,7	41,3

Jaunimo nuomonė apie korupcinių situacijų priimtinumą atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

	Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?			
	Taip		Ne	
	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys
Įmonės vadovas slepia mokesčius, todėl darbuotojams moka didesnę atlyginimą	25,5	74,5	40,9	59,1
Savivaldybės tarnautojas reikalauja kyšio, tačiau žada greičiau parengti pažymą	7,8	92,2	10,8	89,2
Ministerijos tarnautojas įdarbina savo šeimos narį, nors šis neturi tinkamos kvalifikacijos	13,7	86,3	10,8	89,2
Norėdamas gauti geresnę gydymą, žmogus duoda dovaną gydytojui arba slaugei	21,6	78,4	28,0	72,0
Tikėdamiesi, kad mokytoja skirs daugiau dėmesio jų vaikams, klasės tėvai dovanoja jai Akropolio dovanų čekį	21,6	78,4	14,0	86,0
Politiko labdaros fondas prieš rinkimus mokyklai dovanoja 10 kompiuterių	41,2	58,8	58,1	41,9
Politikas socialiai remtinos šeimos vaikams nuperka dviratį ir prašo per rinkimus balsuoti už jį	13,7	86,3	26,9	73,1
Senelis, norėdamas slaugos namuose atsidėkoti socialiniam darbuotojui, duoda jam 5 eurus	43,1	56,9	61,3	38,7

Jaunimo nuomonė apie korupcinių situacijų priimtinumą atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

8. Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?					
Taip		Ne		Nežinau	
Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys	Priimtinas elgesys	Nepriimtinas elgesys

Įmonės vadovas slepia mokesčius, todėl darbuotojams moka didesnę atlyginimą	28,0	72,0	42,4	57,6	32,5	67,5
Savivaldybės tarnautojas reikalauja kyšio, tačiau žada greičiau parengti pažymą	4,0	96,0	15,2	84,8	12,5	87,5
Ministerijos tarnautojas įdarbina savo šeimos narį, nors šis neturi tinkamos kvalifikacijos	12,0	88,0	6,1	93,9	12,5	87,5
Norėdamas gauti geresnį gydymą, žmogus duoda dovaną gydytojui arba slaugei	20,0	80,0	33,3	66,7	30,0	70,0
Tikėdamiesi, kad mokytoja skirs daugiau dėmesio jų vaikams, klasės tėvai dovanuoja jai Akropolio dovanų čekį	18,0	82,0	15,2	84,8	20,0	80,0
Politiko labdaros fondas prieš rinkimus mokyklai dovanuoja 10 kompiuterių	50,0	50,0	60,6	39,4	52,5	47,5
Politikas socialiai remtinai šeimai vaikams nuperka dviratį ir prašo per rinkimus balsuoti už jį	16,0	84,0	27,3	72,7	25,0	75,0
Senelis, norėdamas slaugos namuose atsidėkoti socialiniam darbuotojui, duoda jam 5 eurus	44,0	56,0	63,6	36,4	62,5	37,5

P7 lentelė

Atsakymų į klausimą „Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?“ ir „Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į lytį (N=144)

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?	Būti turtingu yra svarbiausia: priimtina meluoti ir apgaudinėti, ignoruoti kai kuriuos įstatymus ir piktnaudžiauti galia siekiant tikslo	1,3	11,1
	Būti turtingu yra truputį svarbiau negu būti sąžiningu	2,6	11,1
	Būti sąžiningu yra truputį svarbiau negu būti turtingu	14,1	22,2
	Būti sąžiningu yra daug svarbiau negu būti turtingu	76,9	50,8
	Nežinau	5,1	4,8
Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime daug pasiekia	11,5	16,7
	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime siek tiek daugiau pasiekia nei tie, kurie to nedaro	20,5	16,7
	Nuoširdus, teisingas žmogus turi siek tiek daugiau galimybių gyvenime kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo	16,7	38,3
	Nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime daug daugiau pasiekia nei žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti	44,9	21,7
	Nežinau	6,4	6,7

Atsakymų į klausimą „Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?“ ir „Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Ne	Taip
Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?	Būti turtingu yra svarbiausia: priimtina meluoti ir apgauti, ignoruoti kai kuriuos įstatymus ir piktnaudžiauti galia siekiant tikslo	,0	8,6
	Būti turtingu yra truputį svarbiau negu būti sąžiningu	7,8	5,4
	Būti sąžiningu yra truputį svarbiau negu būti turtingu	13,7	19,4
	Būti sąžiningu yra daug svarbiau negu būti turtingu	72,5	61,3
	Nežinau	5,9	5,4
Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime daug pasiekia	13,7	14,4
	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime siek tiek daugiau pasiekia nei tie, kurie to nedaro	19,6	20,0
	Nuoširdus, teisingas žmogus turi siek tiek daugiau galimybių gyvenime kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo	23,5	26,7
	Nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime daug daugiau pasiekia nei žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti	41,2	30,0
	Nežinau	2,0	8,9

Atsakymų į klausimą „Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?“ ir „Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

		Jeigu Jūs yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykstančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Kas yra svarbiau: būti turtingu ar būti sąžiningu?	Būti turtingu yra svarbiausia: priimtina meluoti ir apgauti, ignoruoti kai kuriuos įstatymus ir piktnaudžiauti galia siekiant tikslo	2,0	21,2	,0
	Būti turtingu yra truputį svarbiau negu būti sąžiningu	4,0	3,0	5,0
	Būti sąžiningu yra truputį svarbiau negu būti turtingu	20,0	9,1	27,5
	Būti sąžiningu yra daug svarbiau negu būti turtingu	68,0	60,6	62,5
	Nežinau	6,0	6,1	5,0
Kas turi daugiau galimybių gyventi sėkmingai?	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime daug pasiekia	14,3	18,2	12,8
	Žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti, pažeisti įstatymus ir būti korumpuoti, gyvenime siek tiek daugiau pasiekia nei tie, kurie to nedaro	20,4	15,2	23,1
	Nuoširdus, teisingas žmogus turi siek tiek daugiau galimybių gyvenime kažko pasiekti nei asmuo, kuriam trūksta sąžiningumo	20,4	24,2	33,3
	Nuoširdus, teisingas žmogus gyvenime daug daugiau pasiekia nei žmonės, kurie yra pasiruošę apgauti	36,7	42,4	20,5
	Nežinau	8,2	,0	10,3

**Atsakymų į klausimą „Kaip manote, ar kyšis padeda spręsti problemas?“
pasiskirstymas atsižvelgiant į lytį (N=144)**

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Kaip manote, ar kyšis (pinigai, daiktinės dovanos, paslaugos ir pan.) padeda spręsti problemas?	Dažniausiai padeda	31,2	37,1
	Kartais padeda	46,8	46,8
	Nepadeda	22,1	16,1

**Atsakymų į klausimą „Kaip manote, ar kyšis padeda spręsti problemas?“
pasiskirstymas atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)**

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Taip	Ne
Kaip manote, ar kyšis (pinigai, daiktinės dovanos, paslaugos ir pan.) padeda spręsti problemas?	Dažniausiai padeda	33,3	35,2
	Kartais padeda	47,1	46,2
	Nepadeda	19,6	18,7

**Atsakymų į klausimą „Kaip manote, ar kyšis padeda spręsti problemas?“
pasiskirstymas atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)**

		Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykšančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Kaip manote, ar kyšis (pinigai, daiktinės dovanos, paslaugos ir pan.) padeda spręsti problemas?	Dažniausiai padeda	40,0	30,3	31,6
	Kartais padeda	38,0	51,5	50,0
	Nepadeda	22,0	18,2	18,4

Ketinių dalyvauti korupcijos situacijoje priklausomybė nuo lyties (N=144)

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Ką darytumėte, jei Jums greitai reikėtų dokumento (pvz., sveikatos pažymos) ir asmuo, atsakingas už Jūsų dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaičių?	Lauksite	20,5	25,8
	Paklauskite, kiek tiksliai truks dokumento gavimas ir bandysite išsiaiškinti priežastį	46,2	43,5
	Bandysite ieškoti draugo/ giminaičio, kuris gali padėti ir paspartinti procesą	15,4	9,7
	Mokėsite papildomą neoficialų mokėjimą, kad pagreitinumėte procesą	17,9	21,0
Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas i savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatęs balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?	Tai puiku! Iškart sutinkate ir už jį balsuojate	9,0	12,9
	Sutinkate, bet balsuojate už savo pasirinktą kandidatą	38,5	51,6
	Jūs ilgai dvejojate ir galiausiai nusprendžiate atsisakyti pasiūlymo	26,9	19,4
	Iškart nesutinkate su pasiūlymu	25,6	16,1

P14 lentelė

Ketinumų dalyvauti korupcijos situacijoje priklausomybė nuo visuomeninio aktyvumo (N=144)

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Taip	Ne
Ką darytumėte, jei Jums greitai reikėtų dokumento (pvz., sveikatos pažymos) ir asmuo, atsakingas už Jūsų dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaitių?	Lauksite	19,6	23,9
	Paklauskite, kiek tiksliai truks dokumento gavimas ir bandysite išsiaiškinti priežastį	37,3	48,9
	Bandysite ieškoti draugo/ giminaičio, kuris gali padėti ir paspartinti procesą	15,7	13,0
	Mokėsite papildomą neoficialų mokėjimą, kad pagreitintumėte procesą	27,5	14,1
Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas i savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatęs balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?	Tai puiku! Iškart sutinkate ir už jį balsuojate	13,7	8,7
	Sutinkate, bet balsuojate už savo pasirinktą kandidatą	37,3	47,8
	Jūs ilgai dvejojate ir galiausiai nusprendžiate atsisakyti pasiūlymo	17,6	26,1
	Iškart nesutinkate su pasiūlymu	31,4	17,4

P15 lentelė

Ketinumų dalyvauti korupcijos situacijoje priklausomybė nuo politinio aktyvumo (N=144)

		Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vyksiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Ką darytumėte, jei Jums greitai reikėtų dokumento (pvz., sveikatos pažymos) ir asmuo, atsakingas už Jūsų dokumentą, pabrėžtų, kad jį gauti sunku ir tai užtruks keletą savaitių?	Lauksite	18,0	27,3	20,5
	Paklauskite, kiek tiksliai truks dokumento gavimas ir bandysite išsiaiškinti priežastį	52,0	30,3	46,2
	Bandysite ieškoti draugo/ giminaičio, kuris gali padėti ir paspartinti procesą	10,0	15,2	25,6
	Mokėsite papildomą neoficialų mokėjimą, kad pagreitintumėte procesą	20,0	27,3	7,7
Jūs planuojate statyti namą. Reikia gauti namo statybos leidimą. Pokalbio metu, kandidatas i savivaldybės tarybą netikėtai pasiūlo padėti gauti leidimą, jei už jį balsuosite rinkimuose. Jūs buvote numatęs balsuoti už kitą kandidatą. Kaip elgiatės?	Tai puiku! Iškart sutinkate ir už jį balsuojate	12,0	6,1	12,8
	Sutinkate, bet balsuojate už savo pasirinktą kandidatą	40,0	54,5	41,0
	Jūs ilgai dvejojate ir galiausiai nusprendžiate atsisakyti pasiūlymo	22,0	24,2	23,1
	Iškart nesutinkate su pasiūlymu	26,0	15,2	23,1

P16 lentelė

Ketinumų pranešti apie korumpuotus veiksmus priklausomybė nuo lyties (N=144)

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Jei atsitiktų, kad susidūrėte su korumpuotu veiksmu ar esate pasirengęs pranešti apie tai?	Taip, praneščiau	25,6	30,6
	Ne, nepraneščiau	6,4	16,1
	Sunku pasakyti, priklausytų nuo aplinkybių	67,9	53,2
Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?	Nekreipiu dėmesio, tiesiog balsuoju už savo pasirinktą kandidatą	50,0	37,1
	Pasipiktinu ir aptariu tai su draugais	17,9	14,5
	Prieinu ir įspėju komisijos narį, kad jis elgiasi neleistinais	10,3	30,6
	Pranešu balsavimo komisijos pirmininkui arba STT	21,8	17,7

P17 lentelė

Ketinimų pranešti apie korumpuotus veiksmus atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Taip	Ne
Jei atsitiktų, kad susidūrėte su korumpuotu veiksmu ar esate pasirengęs pranešti apie tai?	Taip, praneščiau	27,5	29,3
	Ne, nepraneščiau	11,8	9,8
	Sunku pasakyti, priklausytų nuo aplinkybių	60,8	60,9
Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?	Nekreipiu dėmesio, tiesiog balsuoju už savo pasirinktą kandidatą	29,4	51,1
	Pasipiktinu ir aptariu tai su draugais	27,5	12,0
	Prieinu ir įspėju komisijos narį, kad jis elgiasi neleistinais	17,6	19,6
	Pranešu balsavimo komisijos pirmininkui arba STT	25,5	17,4

P18 lentelė

Ketinimai pranešti apie korumpuotus veiksmus atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

		Jeį Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykšančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Jeį atsitiktų, kad susidūrėte su korumpuotu veiksmu ar esate pasirengęs pranešti apie tai?	Taip, praneščiau	28,0	42,4	23,1
	Ne, nepraneščiau	8,0	15,2	7,7
	Sunku pasakyti, priklausytų nuo aplinkybių	64,0	42,4	69,2
Rinkimų metu pastebite, kad rinkimų komisijos narys agituoja balsuoti už vieną iš kandidatų, nors tai yra draudžiama. Kaip elgiatės?	Nekreipiu dėmesio, tiesiog balsuoju už savo pasirinktą kandidatą	48,0	45,5	41,0
	Pasipiktinu ir aptariu tai su draugais	16,0	15,2	20,5
	Prieinu ir įspėju komisijos narį, kad jis elgiasi neleistinais	14,0	24,2	23,1
	Pranešu balsavimo komisijos pirmininkui arba STT	22,0	15,2	15,4

Motyvai aktyviai dalyvauti korupcijos prevencijoje (pranešti apie korupcijos atvejį) atsižvelgiant į lytį (N=144)

	Jūs esate:			
	Moteris		Vyras	
	Ne	Taip	Ne	Taip
Nedrįstu pranešti	76,9	23,1	62,9	37,1
Nežinau būdų, kaip pranešti	78,2	21,8	69,4	30,6
Nesijaučiu saugus	83,3	16,7	85,5	14,5
Manau, kad į mano pranešimą greičiausiai niekas nereaguotų	71,8	28,2	74,2	25,8
Nenoriu pranešti, nes tai ne mano reikalas	83,3	16,7	83,9	16,1
Manau, kad korupcija nedaro žalos	97,4	2,6	96,8	3,2
Nenoriu nieko išduoti/ įskųsti	89,7	10,3	85,5	14,5

Motyvai aktyviai dalyvauti korupcijos prevencijoje (pranešti apie korupcijos atvejį) atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

	Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?			
	Taip		Ne	
	Ne	Taip	Ne	Taip
Nedrįstu pranešti	66,7	33,3	72,8	27,2
Nežinau būdų, kaip pranešti	78,4	21,6	71,7	28,3
Nesijaučiu saugus	80,4	19,6	87,0	13,0
Manau, kad į mano pranešimą greičiausiai niekas nereaguotų	82,4	17,6	68,5	31,5
Nenoriu pranešti, nes tai ne mano reikalas	78,4	21,6	87,0	13,0
Manau, kad korupcija nedaro žalos	96,1	3,9	97,8	2,2
Nenoriu nieko išduoti/ įskųsti	88,2	11,8	88,0	12,0

Motyvai aktyviai dalyvauti korupcijos prevencijoje (pranešti apie korupcijos atvejį) atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

	Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykstančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?					
	Taip		Ne		Nežinau	
	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip
Nedrįstu pranešti	80,0	20,0	63,6	36,4	64,1	35,9
Nežinau būdų, kaip pranešti	78,0	22,0	66,7	33,3	74,4	25,6
Nesijaučiu saugus	84,0	16,0	81,8	18,2	82,1	17,9
Manau, kad į mano pranešimą greičiausiai niekas nereaguotų	72,0	28,0	66,7	33,3	76,9	23,1
Nenoriu pranešti, nes tai ne mano reikalas	80,0	20,0	84,8	15,2	82,1	17,9
Manau, kad korupcija nedaro žalos	96,0	4,0	100,0	,0	94,9	5,1
Nenoriu nieko išduoti/ įskųsti	90,0	10,0	81,8	18,2	97,4	2,6

P22 lentelė

Atsakymų į klausimą „Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?“ ir „Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į lytį (N=144)

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?	Pakanka	54,7	50,8
	Iš dalies pakanka	34,7	36,1
	Nepakanka	10,7	13,1
Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?	Taip	72,0	54,1
	Ne	28,0	45,9

P23 lentelė

Atsakymų į klausimą „Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?“ ir „Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą (N=144)

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Taip	Ne
Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?	Pakanka	46,9	54,4
	Iš dalies pakanka	36,7	35,6
	Nepakanka	16,3	10,0
Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?	Taip	67,3	62,2
	Ne	32,7	37,8

P24 lentelė

Atsakymų į klausimą „Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?“ ir „Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?“ pasiskirstymas atsižvelgiant į politinį aktyvumą (N=144)

		Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vyksiančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Ar Jums pakanka informacijos apie korupciją?	Pakanka	46,9	50,0	57,5
	Iš dalies pakanka	34,7	36,7	35,0
	Nepakanka	18,4	13,3	7,5
Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?	Taip	69,4	60,0	62,5
	Ne	30,6	40,0	37,5

P25 lentelė

Dalyvavimas antikorupcinio švietimo renginiuose ir jų poveikumo vertinimas atsižvelgiant į lytį

		Jūs esate:	
		Moteris	Vyras
Ar Jums teko mokymo įstaigoje ar darbovietėje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją? (N=144)	Taip	61,3	68,9
	Ne	38,7	31,1
Jei atsakėte taip, ar šie renginiai sustiprino Jūsų nepakantumą korupcijai? (N=120)	Taip	30,9	22,2
	Iš dalies	48,6	52,3
	Ne	20,5	25,5

Dalyvavimas antikorupcinio švietimo renginiuose ir jų poveikimo vertinimas atsižvelgiant į visuomeninį aktyvumą

		Ar Jūs esate aktyvus visuomenės grupės narys?	
		Taip	Ne
Ar Jums teko mokymo įstaigoje ar darbovietėje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją? (N=144)	Taip	67,3	62,2
	Ne	32,7	37,8
Jei atsakėte taip, ar šie renginiai sustiprino Jūsų nepakantumą korupcijai? (N=120)	Taip	37,2	26,0
	Iš dalies	51,2	52,1
	Ne	11,6	21,9

Dalyvavimas antikorupcinio švietimo renginiuose ir jų poveikimo vertinimas atsižvelgiant į politinį aktyvumą

		Jei Jums yra 18 m., ar planuojate dalyvauti 2019 m. vykstančiuose Lietuvos Prezidento rinkimuose?		
		Taip	Ne	Nežinau
Ar Jums teko mokymo įstaigoje ar darbovietėje dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo kalbama apie korupciją? (N=144)	Taip	53,1	63,3	70,0
	Ne	46,9	36,7	30,0
Jei atsakėte taip, ar šie renginiai sustiprino Jūsų nepakantumą korupcijai? (N=120)	Taip	32,4	30,8	20,0
	Iš dalies	43,2	42,3	71,4
	Ne	24,3	26,9	8,6